

Hyperien-
atempische
L

[illegible]

T3 H. 2—

DIZIMGE LINDI-2010

НӨКИС—„ҚАРАҚАЛПАҚСТАН“—1983

С6 2 Жүректен жүрекке.—Нөкис, Қарақалпақстан,
Ж—96 1983—151-бет.

Шайыр—дилмаш Марат Қарабаев көп жыллардан бері әдебиі аударма менен шұғылланып киятыр. Оның аударыуында айырым китап болып баспамыздан шыққан Рудакидің „Ғаззеллер хәм рубайылары“, Пабло Неруданың, Мумин Каннаттың поэма хәм қосықлары, сондай-ақ жер жүзі поэзиясының атаклы классиги Шекспирдің „Сонетлери“ қосық шықпаздарымыздың китап текшелеринен хұрметли орын ийелейди.

„Жүректен—жүрекке“—М. Қарабаевтың узақ жыллар дауамында өзі таңлап алып аударып жүрген шет ел, рус, тууыскан республикалар хәм миллетлер шайырлары қосықларының жыйнағы.

Топламдағы бир өзгешелик, қосықлар шайырлардың жазаған дәуирине ямаса елине қарай емес, ал олардың тематикасына қарай бөлімге бөлінген. Буннан биз шайырлардың рухы, дүнья таныуы, жүрек сезимлери хәтте қосық жазыу формалары нешеге әсир дауамына бир-бирине жақын ямаса үнлес болып киятырғандығын көреміз.

Шайыр жүрегинен шығып, қосық кумар китап оқышыларымыздың жүрегине жететуғын бул сайланды қосықларда: Ленин хәм Октябрь, Азатлық хәм паракхатшылық, Советлер ели хәм ғоззаллық пенен мухаббат сезимлери үлкен көтеринкилик пенен жырланады.

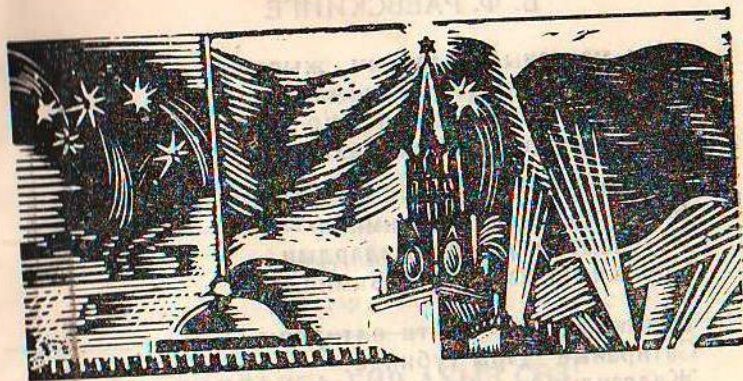
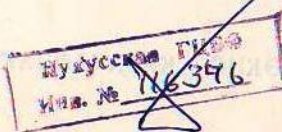
Қосықларды рус тилинен аударған хәм айырым топлам етип баспаға таярлаған *Марат Қарабаев*.

© „Художественная литература“, 1980

Қарақалпақшаға аударма

© „Қарақалпақстан“ баспасы, 1983.

Ж 4702000000 028
М-357/04/-83 29—83

1. АЗАТЛЫҚТЫҢ БӘЛЕНТ ЛАПЫЗЫ

Александр Сергеевич Пушкин

ТУТҚЫН

Мен палапан бүркіт, ерк жок, жабығып,—
Отырыппан тунжыраған қапесте.
Ғамлы достым канатларын қағынып,
Қаны тамған жемин шоқыйды әсте.

Шоқыйды да, терезеге көз таслар.
Ойларымыз шығып тур-ау бир жерден:
Ым қағады хәм шаңқылдап сөз баслап:
„Қәне уштық!—дейжақ маған,—бул жерден.

Биз қуслармыз еркин достым канат қақ,
Булт бүркеген тауға, кең алаптарға.
Шексиз жатқан көк тенізге карап қақ,
Самал хәм мен сайран еткен жақларға “..

A'jiniyaz 8221'adag'i, MUXPI
Informatsiyaliq resurs
INVENTAR № 98954³

В. Ф. РАЕВСКИЙГЕ

Мен мактаныш етпедим, жыршым,
Жаксы қосық дөреткенімди.
Күлки, көз жас болып бир тилсим,
Жүреклерди тебиренткенімди.

Мен мактаныш етпедим, жаздым.
Өжег қосықларым өзімнің-
Жууасытты нәуше қызлардың
Қорқыныш хәм уят сезимин,

Бузыклық хәм кекти өлтирдим,
Сатираның дары түбинде.
Жалғанлыққа қарсы жең түрдім,
Лирам алдында қорқып, жүгинди.

Буларға да мактанбайман хеш,
Тасқынлаған жаслық жалыны,
Ерк излеп, болдым мийнеткеш,
Адамларға кеңнен таңылдым...

Як, өзгеше мениң сыйлығым,
Пешанама жазылған арнау-
Қууанышлы ойлар мың қы йлы!
Татлы елеслерди әрманлау!

.....
1822-жыл

Михаил Юревич Лермонтов

ЖЕЛҚОМ

Жалғыз желком ағараңдайды,
Думанлы көк теңиз төрінде,
Не излеп жүр екен қолайлы?
Несин таслап кеткен елинде?

Жел ысқырып, толқын халласлар,
Өрлік майысады сықырлап.
Бахыт излеп жүрген жок, хасла!
Қашпайды да бахыттан жырақ

Пәсте, көгис суу толқынланар,
Көкте, күн күледі нур жайнап.
Ал, ол бүлікшил-дауылға қумар.
Сол дауылда хәзлик бардай тап!

Абдулла Токай

Татар шайыры

ДОСЛАРҒА БИР АҰЫЗ СӨЗ¹

Бир аұыз сөз ядқа салайын дослар,
Юсип-Яқып сазын шалайын дослар,
Миллет жыртықларын жамайын, дослар
Қәлем, сыя-ийне, сабағым енди.

Қол усласып дослар алға барайық,
Қалай жасап атыр басқа халайық?
Жәхән мәдениятын үлги қылайық,
Жоллар қыйын, атлан зор адым, енди.

Малға усамайық алып жаман ат,
Жолымызды тапсақ бәринен зыят.
Суу бойында туырып шөллесек уят,
Азатлық теңизи бар, ағын енди.

Байлар қанымызды сүликтей сорып,-
Өткен күнлер келмес, ете алмас зорлық,
Жакты күннің нуры дүньяны шолып,
Көріп турмыз алтын жамалың, енди.

Хәммениң максети келди бир нырыққа,
Делегат жиберди Петербургқа,
Мине: мәулет келди бизиң халыққа,
Сайлайық бир үәкил-адамын, енди.

Сайлайық қырағы, өткір адамнан.
Ол хабардар болсын минифест, заңнан,

1. Шайыр 1905-жылғы революцияны көтерінкилик пенен қарсы алған. Бул қосық соған арналады. (ауд)

Бахасын билемиз, болмасын әрман,
Қойып қайтсын халық талабын, енди.

Биз бұған молланы жүрмейік зорлап,
Динин жақлай берсин. алласын қоллап,
Сауатлы жигити жиберсек жоллап,
Ақыл менен ойлар ел ғамын, енди.

Жигитлер қолына услатсақ дизгин,
Сонда орынланар мақсетлер—изги!
Еркінлік кушағын ашады бизге,
Аралайық жердің гүл-бағын, енди.

1905-жыл

ӘЙ КӘЛЕМ

Әй кәлем, бер маған шадлық, ұайымды айдап сал,
Жәрдемиңди тийгиз бизге, дурыс жолға сайлап сал,

Наданлықтан қутқар бизди, жаксылыққа өрлеттир,
Ертеңги күн қорқытпасын иллет, бизиң миллети.

Европаны бәлентлетип, теңлестирдің жұлдызға,
Бизди неге төменлетип туңғыықта турғызған?!

Усылайынша жазылған ба, кітабында „тәғдирдің“?
Биреулерди қайғы-муңның курсауында қалдырдың.

Яқ, сен жазып бер баянлап, қутылыудың жоларын,
Дәрт хәм бахытсызлықты куу, көрсет жақты жол барын.

Ақты ақ, де, тайынбай айт, қараларды қара-де,
Нақты нақ,—де, хақықатлық жүрегине дауа,-де.

Хешнәрсеге қарамай жаз, барлық миллет пайдасын,
Мәйли жаман адам не деп былшылдасын, сайрасын.

Әй, кәлем! сеннен тамшылар қәсийетли сыялар,
Сениң рәхимли нәзерің көз жасты да тыя алар.

Гүлдей болып өткен жыллар, кәпесінде етти зар,
Мүтәжлик ғой наданлыққа бизди еткен гириптар.

Мусылманлар қайда көрсең, қараңғыда гүрсинер,
„Маңлайымыз ашылмаған, бул алланың иси“-дер.

Әй, кәлем, бизге меҳир төк, шықпағыл ықырарыннан,
Қыйынлық бултын серпегөр, тууылған топырағымнан!

1906-жыл

КЕТПЕЙМИЗ¹

Хабарым бар: бизди алдап, қара жүрек, сүр бетлер,
„Султанға бар, еркінлік жоқ бунда“,—десип, үгитлер.

Биз кетпеймиз, биз кетпеймиз! Ол шпион үлкеси,
Бизиң жақта оны болса, ол жерде бар он беси!

Ерки ушын гүрескенге бар қамшысы, басқасы,
Қазақтардан айырмасы бас кийими-фескасы.

Ғәзийне бар жерде газзап болар, кудаға шүкир,
Аш-әптада адамларды тонар, кудаға шүкир.

Самсамбыз ба шокқа күйип бара салып ол жаққа,
Не паркы бар? Түсейік пе оттан шығып дозаққа.

Шәхәргимиз, дәрьямыз бар, биз кетпеймиз қаңғырып,
Усы жерде тууылғанбыз, мәканымыз-мәңгилик.

Усы жерде тууылып хәм өстик, өлсек гөримиз,
Россия менен биргемиз, бир тәғдийр, бир жеримиз.

Аулақ жүриң накас жанлар, жүреклерге дақ салмаң,
Азаг Болар Россия, бул-хақ нийет, сап әрман!

Бердим жууап: әпиұайы анық үлкен, жасқа да,
Если лучше вам туда, пожалуйста сами господа.²

1907-жыл

¹ 1905-жылдан кейін татардың түрікшил, ұлтшил оқыған ири байлары „Түркияға көшейік“ деп, халықты азғырып, үгитлеген, Қосық соларға арнап жазылған.

² Қосықтың бул катарын шайырдың өзи оригиналында рус тилинде жазған: Мәніси: „Ол жақ, жақсы болса егер, өзлериң барың тақсылрлар“ -/ауд/.

ГУЗГИ ЫЗҒЫРЫК

Гүзги акшам. Уйқым келмес. Сыртта самал жылайды,
Самал емес, өлимен қорқып аш адам жылайды.

„Мениң ең сүйикли улым-рабочий нансыз қалды“ деп
Бул бизлерге меҳрибан, ғамхор Жер-Анам жылайды.

Бунда турып бай кемпирлер алтыннан тисин салдырса,
Ол жерде; „бир тислем нан!“ деп, мәхийтабан жылайды.

Жүрек жалғар нан таппастан хәлсиреген адамды-
Көрип, жанын алмай, аяп, әзирейил-задаң жылайды.

Жарлы адамлар азап шексе, ол не шадлық, ол не той?
Қәбирде жатқан Смайыл, Ибраһим хәм жылайды.

Бул жерде оқылған намаз қырәәтли, кеүйлли,
Ол жерде аят оқылып, зарланып, ғам жылайды.

Гүз. Ярым акшам, кеүйилсиз... Сыртта самал жылайды,
Самал—хабаршы: аш халық, өлдим,-деп, мұдам
жылайды.

1911-жыл

ҚАРА КҮНЛЕР ҲАҚҚЫНДА

Қара күнге қарата мен күшимди сақлай алмадым,
Басымнан өткен күнлердің хәш бирин ҳақлай алмадым.

Жүрсем жолымда гезлести, ийттен де көп душпанлар,
Залымлар күшли хәм жауыз, оларды жақлай алмадым.

Жуумақ: дүнья патас екен, жасадым, мен де былғандым,
Кек алайын десем сынды семсерим, саплай алмадым.

1913-жыл

Коста Хетагуров

(Осетин шайыры)

ДАБЫЛ

Мениң ең сүйикли, бийтен-ас достым,
Айт өзін, исминди не деп атадың?
Жүрегимде тутсам ким болар тосқын,
Әй баба топырағым, әзийз Ұатаным!

Сениң мықлы жер, тас, тикжарларыңнан,
Еситемен хәр күн, гүрсиниу, налыш.

Жан достым, кайдасаң? қутыл зарыңнан,
Дабыл қақтым түргел, жау менен алыс!

Қайда болсаң да сен жетеди сазам,
Киймесем, кийгениң нашар кийимин.
Бийшара Осетиям! Сен шегип азап-
Жасай бересең бе?! Жетпей бийлигиң?!

Келгинди-зорлықшы мәгар бир ўақта,
Алдап исендирген хийле-күш пенен.
Егер келгиндини мингизсең таққа,
Ертең өлесең дос, өкиниш пенен.

ХӘСИРЕТ

Хәсирет шексеңиз ғой таў-тилсиз дүнья!
Болғаныңыз жаксы қап-қара топырақ!
Жар кулап өлгениң артық, судья,
Жүре берерсиз бе ирип, қақырап?

Бириннің жүрегің тебиренсин, өксип,
Биреуің түсинің елдің қайғысын.
Халық хәсиретинен бириң ғам шегің,
Бириннен көрейік көздің тамшысын.

Аяқ, колымызға салды кисенди,
Хасыл дәстүримизди етти масқара.

Таўымызды алды, қарап кисенди,
Таяғынан өтти ғарры, жас бала...

Биз қаңғырып кеттик елден биримлеп,
Малды айдар еди. Биз көндик буган.
Падашы алдынан жуўыр зириздеп,
Бизди бирге қосың кәсийетли уран!

Хай-хай! Айдан бизди тикжарға енди,
Даңқ тилеп, даңқ көрмей боламыз майып!
Халық құдиретинен жар тас гүңиренди,
Тоқтатқандай ким бар, набыт болмайық?!

ЖАРЛЫНЫҢ ҚОСЫҒЫ

Басқаларды безендірген-
Жыллы, жақты пана бар.
Бизде болса тас үңгирде-
Тоңлап, жылар балалар.

Оларда бар байрам. қызық.
Тамашаға батқандай.
Бизде тек мыяўлар пышық,
Жоқлау айтып жатқандай.

Басқалардың пәтигинде
Турар гөш, азық-ауқат.
Бизикинен күндиз, түн де
Айырылмайды жарқанат.

Оларда жоқ хеш кемислик,
Егинлери зор болған.
Бизлер болсақ бир жыл ислеп,
Арпа аламыз бир дорба.

ЎӘСИЯТ

Қосығымнан қайғы өксигин,
Сезген болсаң онда әпиу ет.
Мейли ай-сын шадлы қосығын,
Ким шекпесе қайғы-хәсирет.

Меннен рыйза болғанда халкым,
Ел парызын өтесем минсиз.
Қосығымды кеуилли, жарқын-
Айтар едим, көз жассыз, муңсыз!

МЕН ӨЛИМНЕН ҚОРЫҚПАЙМАН

Өлимнен қорықпайман...Қараңғы қәбир-
Сырлы кушағына тартып жүр қашан.
Өмирди сыйларман лекин, бәри-бир,
Ұатанға жумсарман курттай күш тапсам.

Бахытты билмеймен, ал азатлықты-
Алыўға бахытты тәрк етер едим.
Азатлыққа қарай бир адым халықты-
Апарса өмиримди сарп етер едим!

Ахмад Надми Касми
(Пакистан шайыры)

ЖАҢА ӨМИР

Күн гүркирер!... Түнектен бир дәу түргеп —
Кисенлерин жатырғандай паралап.
Сел-сел жауын. Жақсы болды-ау биз бирге —
Қалғанымыз қамыс қосты паналап.
Найзағайдың жарқылдаған қолынан,
Жазылғандай тумарына сырлы гәп...
Жүрегим де ,жүрегим де харыған,
Жаслық шақтың тары турды дыңылдап...

БАХЫТ ДЕГЕН ҚАЙДА ЕКЕН?

Жүрегимди мың қайтара паршалап.
Сезимимди қыйқаладым қаншама!...
Мен бахытты излесем де хәр сапар
Таба алмадым, ізлей бердим шаршамай.
Мерген ядлы қайларды мен гезбедим,

Жолсыз жалғыз тау, тоғайды айландым.
Бәри-бир мен қайда екенін сезбедім,
Найзаға йдай, бул зуұлаған „жейранның“!

ЭЙ ЯРАТҚАН

Жүрек отын, ышкымды хәм өмиримнің бийлигин
Саған бердим қайтып ал, эй мийримли яратқан!
Биздей адамыызатына бундай мулайымлығын,
Гедейлердің қаны арзан болғаны ушын ба шараптан?!

ЛАХОР ХӘМ АНГА

Байлар жасап атырған Лахордың бағы гөззал,
Бизің Анга соралық, таслак оның қай жағы гөззал?
Бай Лахордың шеңгели гүллер менен бүркелсе де,
Бәлким сол гүллерден бизің ауылдың таслағы гөззал.

Пабло Неруда
(Чили шайыры)

РЕКАБЕРРЕН¹ ЧИЛИ АТАСЫ

Бизің әкемизсен, сен Рекаберрен,
Сен Чили улысан хәм атасысан!
Сен нығайып шықтың кең жазық жерден,
Сен болдың курылысшы,
Болдың лоцман.
Басыңнан кеширдің дүбелейлерди,
Ол—
Жеңімпаз келешекке күш-қуәт берди.

Сен—Ұатансан, пампасаң хәм халықсан,
Сен—ылайсан, мектепсен сен—үй, таныс!
Көтерілссен, топылыссаң маршсан,

¹ Луис Рекаберрен—Чили компартиясының тийкарын салыушы көсемі, 1924-жылы сатқынлар тәрәпинен өлтирилген.

Сен—тәртипсен, жудырықсан, буұдайсан,
Уллылықсан, гүрессен хәм тойтарыс.

Рекаберрен, нәзеринде турамыз,
Әлжуұаз Ұатанға түскен жараны,
Ант ишемиз, денесинен жуұамыз!

Ант ишемиз, жатқан жерге хор болып,
Еркинлик ол өсип шығады,
Жайнаған бир таза, қызыл гүл болып.

Жолың рәуан,
Ант ишемиз,
Халық бир жеңиске ериспегенше,
Баслаған жолыңды етемиз дауам!

ЖАРЛЫЛЫҚ

Ғам шегесен—
жарлылық
сени қорқытар.

Тозған туфлий кийип
базарға барғың келмейди
Жұрт көзинше,
Жүрегің сениң ар тутар,
Кийилген көйлекті
Сатып алғың келмейди.

Әй, сүйиклим,
Сүйемиз эптадалықты,
Тилейди бизге, оны—
тек ғана байлар топары.
Жүрекке қадалған қалдықты,
Шириген тистей,
Таслаймыз еле қопарып.

Өгиниш сеннен;
Жарлылықтан хеш қорықпа,
Келсе де үйге,
Алыұға алтын туфлийди,
Туфлийди емес,

Күлкиңди ярым, қорықла,
Ләбдеги күлки
Жүрекке шадлы жыр куйды,

Кирейге төлеуге болмаса тийиниң,
Иске баратырып, түспесин ийиниң,
Билип қой сүйиклим, өзінди сақла,
Жасырын сыртыңнан жүремен бақлап.
Мен хәм сен екеүмиз-таўсылмас ғазна.
Көрмеген бул дүнья болғалы бина!

Алексей Сурков
(Рус шайыры)

ЕКИ СОЛДАТ ҲАҚҚЫНДА БАЛЛАДА

I.

Ақша булытты шаң перделер,
Капырык басты этирапты.
Шаққанласып берсаллылар,¹
Солдатлар хәм офицерлер,
Шығыс жаққа сап тартты.

Мәнзиллерди басып өтип,
Ылайлатып көк Донды,
Ойпат, шыңнан асып өтип.
Бейиш көрип, ышқы кетип,
Соған жетежақ болды.

Қосық айтар ўақыт тапса,
Жаңғыртып кең далада:
„Джовиньеца, джовиньеца,
Примавера ди билеца.
Эй-я, эй-я, ала-ла ла²

¹ Берсаллылар, Берсалдан шыққан мәнисинде (аўд.)

² „Қарақөйлекдилердің“: „Жаслығым, жаслығым гөззаллық
бәхәри“ маршынан.

Түн, әйне ўақты уйкынның,
Көк шатырлар қамалы.
Сорренталы Джiovаннидин,
Түсине енер әрман, ди їди,
Орден, данқ хәм ҳаялы.

Везувий тур дийўал яңлы,
Ақ түтини бурқырап.
„Фиата“ сын минип алып,
Джiovанни хәм ҳаялы,
Римде барар зымырап.

Жулдызлы түн тасасында.
Уйқылап, қызық түс көрер,
Тутып өзін данқ астында,
Рус солдатының хатасында,
Шалқып жүр мәс берсальер.

2

Хәр бир қуўыс, дала, тоғай,
Көкжал, жыртқышқа толы.
Өкшелейди әжел қалмай,
Тиресип түсликке қарай,
Шегинди атқышлар полкы.

Полат қуслар қансыраған
Полк үстінде айланар.
Аўыл-аймақ артта қалған,
Бизиң жайқалған алтын дән,
„Қайтыңлар“,— деп зарланар.

Күйиктен шаш қыраўлатқан,
Қара, бәле тап-тайын.
Хеш ким сорамаc солдаттан.
Жүрегінде қанша дәрт ғам.
Қысыныспа жатқанын.

Төсек болып қалың тоғай,
Уйқылап атыр солдатлар.
Көзи илинбей жатыр Иван,
Елеслейди яры—Марьян,
Көкшил Донын ядқа алар.

Кәне келе койса уйкы,
Ой деген уйма дерлик!
Қашып адамшылық сыйқы,
Жүр ойранлап уйқы-туйқы,
Қарақшылар жат жерлик.

Дон тәрәптен жақсы хабар
Ала алмайсаң күт, күтпе.
Дәртли жүреклер қабарар,
Кек ызасы лаулап жанар,
Қалбир болған жүректе.

3.

Күни-түни жер солқылдар,
Полат туяқ астында.
Жерди ағартты дәслепки қар,
Данқлы сауаш енди қызар,
Майдан—Дон жағасында.

Танк изинен сап тартпақта,
Жаяу әскер, күн боран.
Қатарда, алдыңғы сапта
Берик болып пулеметқа.
Шаққан адымлар Иван.

4

Қанға-қан менен, жанға-жан,
Қар шаңғытып, соқ самал.
Мен самалдан қалыспайман,
Басып өткен алыс майдан,
Мәрт Иванға оң сапар!

Алып ушса дауыл шынға,
Дон көзінге тасланар...
Гремучье ауылында,
Сүйикли хәм батқан муңға,
Үй, бақша, ана, қосғар...

Питер жара батқан жанға,
Қайғы-хәсиретти жууар қан,
Декабрьде, кең далаңда.

Гезлесипти кең майданда,
Джiovанни хәм Иван.

5.

Ракеталар мың тауланып
Ауыл үстин оқ гезер.
Жан жеринен жараланып,
Жат төсектен тура ғарғып
Жууырып шықты берсальер.

Әжел сыраны өршелене,
Борап тур, ес тандырып;
—Куу жазыққа, Гремучьеге
Бизди таслап кеттиң неге?
Үргин қарда қалдырып?

Қыздырмайды от, жылынса,
Жыллы төсек қалды узақ.
„Джовиньеца, джовиньеца,
Примавера ди белеца“...
Набыт-болды-ау жаслық шақ!

6.

Түнгі сауаш келди таңға
Кутырынар жел гүүлеп.
Боран гезген кең далаңда,
Қос солдат гезлесті сонда,
Әжел айдап бетпе-бет.

Оқ шүйкилдеп тесер мийди,
„Максим“ тынбас. Күн сууық.
Сорренталы Джiovаннидин,
Қақ шекесинен оқ тийди,
Жатты қанға туншығып,

Қайдасаң даңк еткен хәуес.
Хәзлик, қушағың қайда?
Берсальерди көре алмас хеш,
Жолға қарап ертели-кеш
Күткен хаялы-Джилльда.

A'jiniyaz at'ndag'i' xap'i

Informatsionnaya resursnaya

INVENTAR No 98954

Информационный ресурс

№ 98954

Азан. Куяш нурын төгөр,
Шегиншеклеп тур боран.
Жол бойында барсальерлер,
Солдатлар хэм офицерлер,
Жатыр, оқтан қыйраған.

Булытлар түсликке қыстанып,
Ығысты. Қар үріп тур.
Жатыр олар қар дастанып,
Жансыз көзлер тек қадалып,
Булытқа нэзер тигипти.

Куйын көкке суұрмақта—
Қарды. Көзиң қамасар.
Ауыл арты, атызлыққа,
Күн ызғырып, сыпырмақта,
Қар бурқырар пэр, мысал.

КЕРМАНШАХТЫҢ ЖОЛЛАРЫ

Шаңкай түс.
Жоқ булг я саяман.
Күн шыжғырған,
Қапырық аспан.
Запырандай құм, шөл-баябан,
Сыңғырлайды қоңырау тынбастан..
Куйын бурқып,
Қум өркешленер.
Кәруан жолда түйе тиркеси.
Аяқ сырқып,
Диңкеси кетер,
Ауыр теңнен майысар өркеши.
Кәруан басы еспелер қумды,
Бизди баслар,
Бағдар—Керманшах.
Шаршағаннан көзимиз тынды.
Зырк-зырк етип шекемиз шаншар..
Болмағандай кеуилинің хошы,
Зарланады қоңырау муддасыл.
Жетимсиреп түйенің төси,
Тиси ақшыйып жатыр ат басы.

Саудагердей мыңжыллықтағы,
Пайда ушын пидэ етип жан.
Лаплап турған дозақ арқалы,
Керманшахқа жоланар кәруан..
Кәруаншылар жақларын жеген,
Тең саялап киятыр мудар.
Тили сыймас аузына, шөлден,
Парты шығып күйеди табан.

Түйе айдаушы қоңырауға қосың.
Салдаушыдай айтады қосық,
Мысал, үхлеп, гүниренгендей:
—Ұах-эй, ұах-эй, ұах-эй...

Не себептен пысқыған думаи,
Қушағында тур Әзербайжан?
Не себептен төбеңде, Табриз,
Булт тур қара кайғыдай, нағыз?
Сайлар неге сарқырап ақпас?
Сағал улыр кулаққа жақпас,
Матам туттың Ұағаным бірдей..
—Ұах-эй, ұах-эй, ұах-эй..

Селимнің бир зайыбы болды,
Сағыныштан сарғайып өлди.
Кәрим атлы улынан айра—
Болып питти ақыры ұайран.
Әкесинің көз алдында жас-
Улын атып таслады сарбаз.
Болды енди жер менен бірдей,
—Ұах-эй, ұах-эй, ұах-эй...

Не себептен Табризде турме?
Дийғаналар дорбалы жүрген?
Ағайинлер турған Баку бет,
Жасқа—күлки, ғаррыға—хүрмет?
Расында да таудың шыңлары,
Түсирмес пе күннің нурларын?
Түнди серпер қайдасаң таң, хәй!
—Ұах-эй, ұах-эй, ұах-эй.

Кеулимизде айралық зарпы.
Айналамыз құмлардың шарқы.

Кумлактағы самалдай сам-саз,
Касықта бар бир үнсиз ҳаўаз.
Тандыр болып қызған көк бийик,
Әлем мысал баратыр күйип.
Иргез-иргез кумлар шүйелер,
Зорға адымлайды түйелер.

Шөл көкиректі қысар дем бермей,
Шеке зырк—зырк, умытылмас бул шақ:
Әжел отыр төбенде бирдей,
Нәлетий жол Табриз—Керманшах!

1949-ж.

Леонард Коса
(ЮАР шайыры)

ЖУРТ АЙТАДЫ...

Журт айтады: „Сизің еллер бай,
Басландығой гүллениў заман“.
Сонлықтан да жүрек жалғардай,
Узатыңлар бир тислемдей нан.

Ким байлыққа қуштар—соған даңқ!
Дүнъя толы ҳәр бир табан жер.
Ал ҳаялым аўыштай ҳәрўак:
„Нан сорап жылайды балам“—дер.

Қайда барсаң шығады шаўқым:
„Салынбақта жайлар жаңадан!“
Көтерилип пай сонда заўқым,
Ылашықты зорға табаман.

Даңқлы бизің ўалайатымыз—
Байып, озды қатардан — деймен.
Жақсылықтан шараятымыз,
Тез күн ийек атарман, — деймен.

1973.

Зулфат

(Татар шайыры)

ИЗЛЕНИЗ!

Чили шайыры Пабло Неруданың естелигине

Азатлықтың ақ көйлеги қан,
Гөзлеп атты қосықты, жәллад.
Маобитте яланды Ұатан:
Умыттырмас Жәлилдей солдат!

Наводкадан тикке қосыққа!
Демек тикке әрман-қыялға —
Атылды оқ...
Жатты жосып қан,
Әрман қанына танк боялған
Хәм
Боялды қосық қанына...
Азатлықтың жаралы жолы.
Муўса сөзин алар ядына
Ол—еркинликтің символы!

Жетим қосықлар!
Сизлер!
Пабло Перуданың сағынышларын
Өксип-өксип, жас төгіп ізлең!

Қанатында қан бар үміт—күн,
Келди Муўса жазған сөзлерге...
Жараларын байлаң қосықтың,
Пабло Неруданы ізлеңдер!

Қыянетке төзбейди шайыр,
Төзер,
Даўыллы күн туўса да.
Қыянет бул
—Гильотинадур,
Гильоти на—ол жат Муўсаға.

Даўрык сал мун,
Кетпеймиз шоршып,
Сөзден хәтте жер турар жаңлап!
Неруданы жарадар қосық—
Излер,
Табың, кеш болар соңырақ...

Әтирап қосық,
— шайыр илхамы,—
Мың кубылар:
Жасар жыр ғана,
Онда шайыр отыр— жыр кәни,
Демек,
Дөнген бул жер тюрьмаға.

Неруданы излең күн-түни,
Ол—от, баррикадада жасар—
Қарлығажақ азатлық үни,
Неруданы излеу тоқтаса!

Сизде Неодантес оңбаған,
Қолы қанлы... қанлы... жуымаған.
... Сиз излеңиз,
Пабло онлаған—
Азатлыққа баслаған жолдан.

Неодантес көшер еллерге—
Пистолети, формасы басқа.
Сол оқ—
Муусаларды жерлеген.
Ол қанқорлық зәхәрін шашқан.
Излеңизлер Чили Жәлийлин,
Ол—от, баррикадада жасар—
Жаралы ерк қыяр тәгдирін—
Неруданы излеу тоқтаса...

... Қосығыңды көкирекке түйіп—
Көгерилер, Пабло, Уатаның...
Әрман қаны танққа тийипти,
Танқта бар қосықтың қаны.

Қосық,
Әрман,
Қыял қанына—
Танқ шынжыры және боялған!..

Ахмад Сулайман Аль-Ахмад
(Сирия тайыры)

ҮМИТ ҚОСЫҒЫ

Хызметін дәреткен мәңгі сарқылмас,
Гүлдіктен хәлсирер шәшмейіу-булақ.
Июнь таңы ондай жайнап.
Барқ урмас,
Ол, апрель гүлинен бетер сақыйырақ.
Үнсиз сазыраяды шоқ жулдыз көкте.
Муңлы тынышылықта қосықлар питкен.

Лекин,
Өшпей, тынбай мухаббат нуры.
Жағымлы саз болып жаңлайды менде.
Айралық соқпағы алыстан жүріп,
Хәм кайғы жылтылдар қара қинжидей.
Дауыл,
Өртте жулдыз келди кәмалға.
Бәри—
Нама болып менде жаралған.

Бизің қанымыздан нәр алды гүлдер,
Хәм
Хәр бир кеседе ай нурын шашты.
Жапырақлар сыр бүгіп пинхамы сөйлер;
Гүл қайдан келди?—деп...
Бизің қанымыздан ол гүмша ашты.
Мейли,
Пайда болған жалын эзеліи,
Сыртқа хәуиж алсын, қаранғылықтан

Ата душпанына болган гәзеби,
Тюрьма кәпеслерин толгырсын лыққа.
Дунья жаралған ғой бизге. әзелде,
Бизге қосық айтар қанатлы жыршы
Косық айтар,
Бизлерди оятып таңғы мәхәлде,
Бирге,
Шартәрепти шарықлау ушын.
Араблар!
Биз еркинбиз, келди азатлық таңы,
Босқа төгилген жоқ туұйсқан қаны!

Әзиз Әбдиразак
(Өзбек шайыры.)

КАЙНАР БУЛАК

Кайнар булақ,
Сыңғыр-сыңғыр
Тынбастан бир күн.
Сөйлер қуунақ,
Хәр кайнауы
Қосық хәм күлки.

Кайнар булақ,
Еткендей нийет
Келешек таңды.
Сайрар булақ,
Сай болып ағып:
Жырлайды мәңги.

Кайнар булақ,
Атлығады,
Кетпейди қайтып.
Жырлар булақ,
Азатлыққа
Шыққанын айтып.

Жанузақ Қожабергенев
(Қазақ шайыры)

СОК ДАҰЫЛ

(М. Горькийдің „Дауылпаз туұралы жырын“
оқығанда.)

Ашыудан буулыққан теңиздің өкпеси,
Ызалы толқынның жеп атыр тепкисин.
Өксигин баса алмай, бир шапшып, тағы да —
Жығылды, тилкімлеп кеткендей оқ тесип.

Хуулеген көк дауыл шайпады, сапырды,
Шахмақ та жарқылдап от шашып, атылды.
Аударып-төнкерип айнадай айдынды,
Қорқыныш, қәуипти тереңге батырды.

Шағала қыйкуулап барынша шыңғырды,
Ашшы сес мий тесип, қулақты тындырды.
Мақтанып, мәсирген көк қутан талықсып —
Төменге қулады, оны да жым қылды.

Шашыраған тамшыны бир уртлап алды да,
Қыранқус умтылды сур бултқа-алдына.
Қуслардың қудайы — Дауылпаз шаңк етті,
Қузғынлар тасаға тығылды қалтылдап.

Төбеден шүйліккен булт, думан-қара түн,
Серпилди, Дауылпаз қаққанда қанатын.
Арсынып айкасса жартасқа урды бул,
Қаст етсе сулайтты жибермей бул ҳақын.

Жәхәнди титиретти гүркиреп дүбелей,
Ақ көбик толқынлар жартасты төбелер,
Аспанның гүмбезин қызыл нур шарпыды,
Күн күлип қарады нурларын себелеп.

Хәммени титиретип қышқырды Дауылпаз,
Найзағай жарқылдап, соғып тур дауыл — саз.

Герейниң кулагын кеткендей шыңғыртып,
Әлемге жетип тур кудиретли зор ҳаўаз:

—Турса да уйтқыған булыт азап уйғарып.
Солдыра алмайды тиришилиқ дийдарын.
Басса да кара тас, түссе де көк шойын,
Ҳеш кудирет бүрке алмас қуяштың нурларын!

Соқ даўыл! уйтқыўың теңизди шалқытсын,
Қорқақлар шоршынсын, өрисин тарылтсын,
Дүнъяның тозанын, шаңын көкке суўыр,
Ызалы көкирекке күш-жигер дарытсын!

Соқ даўыл! Жүрекке кек-ыза сирессин,
Жумыры билеклер жупласып, гүрессин,
Пысқыған шала от жалынлап лаўласын,
Ҳақ нийет, пәк кеўил бир соғып, бир ессин!

Федор Моргун

(Рус шайыры)

СҮҮРЕТ

Қолында кисти,
—Алдында таўар керіўли
Ол, ойшыл тигилди...
Илхам да келди,—
Қуйылып селдей, шахмақтай жарқ етип,
Бояўлар шейт болды да
Өмир болып қайта тирилди.
Даңқлы Рафаэльдиң
Уллы жүрегиниң отын сарп етип!

Ҳайбатлы күштей тикенли сымға қамалған,
Жердиң жазық кушағында,
Азатлық үнсиз жатыпты.
Адамзат оны,
Куткарды кәпес-қамалдан,
Әрманлап бәрхә,
Әжайып өмир—бахытты!

Өттегене-ай
Хироcима набыт болып.
Пықсыйды еле,
Қарашықтан қас емес қан тамып тур!

Жүрегиндей—гиршиксиз,
Қағазға қаны қатып, бир—
Нәресте отыр,
Хүжданы аўлақ гүнадан.
Курттақандай қолына
Қәлемниң қыры батыпты
Тебиренип отыр өмиринде туңғыш бул—Адам!
Жалғыздан жалғыз,
Кудай да өзи—бенде де.
Ертенги күни
Әлемге ийелик етип
Басады мәңги ким уя?!
Мине соның сүүретин салып
Айтпақшы өзи төрелик...
Ләм демей—
Дегбирден кетип,
Сүүретин бақлап қарап тур мине дүнъя!

II. ЛЕНИНХӘМ ОКТАБРЬ ЫҒБАЛ КУЯШЫ

Сергей Есенин
(Рус шайыры)

ЖЕР КАПИТАНЫ

Еле хеш ким,
Менгермеди жер шарын,
Хәм хешкимге
Арналмады бул қосық.
Тек ғана ол—
Алақанын кең жайып,
Деди: жәхан—
Жасайды бир үн қосып.
Ермедим мен
Қахарманлық гимнға,
Силкинбеймен
Жулқынса да жас ұағым.
Бахытлыман
Турмыс тунғыйығында
Бир тәсирде:
Бирге нәпес алып,
Бирге жасадым.

Бул хәдийсе
Дунья қарар таңлана,
Көз алдында
Тапқан өмир өзегин...
Кишипейил,
Симбирскийли бала
Мине бүгін,
Басқарып түр өз елин.

Өз сынағы,
Туўласа да толқындар,
Сәл қаталлаў
Хәм мулайым,
Жоқ жерлерден бар етги.
Ол—Марксше
Көп ойланды талқылап,
Ол—Ленинше
Өзгешелеп дәретти.

Як!
Бул—Стенканың шаўқымы емес,
Хәм де емес
Пугачевша топалаң.
Ол хешкимди
Дарға ылайық көрмес,
Бе жерди,
Сақланды адамыйлық заң!

Ол—
Ақылға жетик,
Мәртлик қайнаған,
Соннан кейин барып,
Отырған рульге.
Пашақланып,
Жатқан толқын айнала
Хәм бостанлық берди
Ол корабльге.

Ол—руль тутты
Хәм қырағы капитан,
Оған гәп пе
Найзағайдың жарқылы.

Себеп:

Матрослары хәр елден жыйған—
Бахадыр партия болды,
Ақыры!

Қорықпан,
Бурын шықпағанлар теңизге,
Онын,
Жақсылыққа нийети
Әнжам!
Опадарлық етип
Ықрап—лебизге
Қурғақлыққа шығып,
Жағар жақты шам!

Сонда шайыр келип,
Басқа тәгдирли,
Мен емес, ол—
Сизге гүрес қаққында—
Бөтен сөзлер менен
Жаңа,
Тәсирли—
Қосық айтып берер.
Сонда ғап тыңлап.

Дейди шайыр:
„Тек сол адам жүзіуші,
Ким, хұжданның толқыуында,
Шыныкса хәм
Жибермесе кәтелик,
Ең соңында,
Пүткіл дүнья жүзи ушын,
Ашып берсе
Ашылмаған материк“.

1925-ж.

Субраманья Бхарати

(Ҳинд шайыры)

АНА РОССИЯ¹

Уллы Кали² Россияға
от нәзерин аударды.
Таң қаларлық ўақыядап
өзгертти дәўир бағдарды.
Қулады деп бир жаўыз хан,
күдиретлери аспанның,
Қосық айтты куўаныштан,
деп: шыңырыўға тасландық!
От-түтиннен түншықты, жанды,
зулымлық болды ўайран.
Россия тахтынан мәңги,
қулады иблис шайтан.
Әй бу дүнья адамлары
Жаңа әсир дөреди,
Әй жәхән гражданлары,
Бул дәўир гүл дөнеди,
Ол Хирания-Капиша³ усап,
хүким сүрди ел бийлеп,
Еркинликти матап, тусап,
адамды езди, ийлеп.
Уллы халықтың қайғы-муңы.
ел үстинде гүңиренди
Тахтағы ақмақтың туқымы
Жыландай өрбип-өнди.
Зорлық, қысқы алдаў, жала,
қыянет—бүрди елди,

¹ „Жаңа Россия“ қосығы 1917-жылы-ақ жазылған, Уллы Октябрь революциясының тарихый әҳмийетин Индияда пропагандалаушы ең дәслепки шығармалардың бири.

² Кали—жақсылық қудайы. (Ҳинд мифологиясы бойынша)

³ Хирания-Капиша-Шива қудайының өз қоластына бир миллион жылға барлық дүньяны сорап алған жалғыз баслы дәрунш. (Ҳинд мифологиясы бойынша). (аўд).

Түрли бәле Россияға
 үсти-үстине дөнди.
 Ким жер сүрип, тухым сепсе,
 етсе өмирин ол—шығын,
 Оларға нан жетиспес,
 Хәсирет болды молшылық.
 Ал, ким өмир бойы алдап,
 сатқынлыққа болса кул,
 Соны „бахыт“ турды қоллап,
 Қолын созса болды пул!
 Халыққа күш, нурға толы—
 шынлықты егер берсе ким,
 Оған тайын түрме жолы.
 Күтті кәуип, азап, муң.
 Хақыйқатшыл мәрт ерлерди,
 дарға асты тегинге.
 Який қыйнап, жәбирледи
 Сибирь мениреулеринде.
 Дегенди:—бул сөз гүманлы
 куртты кәпес—түнекте.
 Ал:—неге?—деп сорағанды,—
 каторгада гүм етти.
 Кисен урылды, нызам-заңға.
 ел азапқа гириптар.
 уллы Кали көрип сонда,
 жүрегине толды зар.
 Сол замат ол Россияға
 жалынлы көз таслады,
 Ылайық жаңа дүньяға
 хақ адамды хошлады.
 Төгіп жүрек мийирбанын,
 өз нурына балқытты.
 Жалпылдақларын Яманың¹
 алқымынан дәл тутты.
 Мысал Гималайдың шыны,
 ларс етти шыңырау төрине,
 Ийтаршысын гил ҳарамы,
 ала кетти гөрине,
 Бузықлық хәм бәлеқада
 себиұ ушын жәмленген,

¹ Яма—өлим келтириуши қудай.

Сум адамлар болды ада,
 орны болды жәхәннем.
 Хақыйқатлықты бурмалап
 жүрсе ойы түн болды,
 Халық еркин алса урлап
 сол канхорлар гүм болды.
 Дауыл менен қыйрап қалды,
 тоғайдай курт кемирген,
 Жарылып хәм мылжаланды
 орын таппай өмирден.
 Халық қайта курды турмыс,
 асты иске әрманы,
 Мийнет пенен уллы бурылыс,
 хызметте нызам-заңы.
 Жоқ болғанын кулшылықтың,
 енди билди адамлар.
 Республика туұылып шықты,
 көрди халық, адамлар!
 Калиюга¹—қайғылы жыл,
 болды сол ўақ күл-талқан
 Нәлетий патшалық кулап,
 адамлар болды дарқан.
 Критаюга²—ол абадан,
 халық власты мәнгилик,
 Қараңызлар, шықты, Россиядан
 Алтын шуғла күн күлип!

Гамзат Цадаса

(Дағыстан шайыры)

ЛЕНИН

Ленинди жоқ деп ким айтар,
 Инанбаң ондай сыпсыңға.
 Лениниң ойы жайнап тур,
 Бүркиттей ушқан көк шыңға.

¹ Калиюга—жаманлық хәм қайғы хәсирет дәуири.

² Критаюга—гүллену хәм абаданшылық дәуири, (Ҳинд әп-
 налары бойынша.) (аўд).

Ленин ол тири, кеткен жок,
Ол уллы истиң басында.
Өмирди жарык еткен шок,
Биз бенен жасар ҳаслында.

Кең жазық маңлай, ойшыл ол,
Нәзери турар күлимлеп.
Сөзлери өткир от, алмас,
Душпанды турар тилимлеп.

Турысы—дәрья таўдағы.
Ол—тынбай кайнаў, ол—пәрўаз.
Силтеўли қолы алдағы.
Нускайды жолды сап-саррас.

Ленинди ҳәмме улығлап,
Барлық тил оны жыр етти.
Жасайды мәңги, шынлық гәп,
Миллион-миллион жүректе.

Назым Ҳикмет

(Түрк шайыры)

ПЕТРОГРАД, 1917

Смольныйда Советлер ҳәм Ленин,
Керенский аңридейди „Қысқы“да,
Жамылыпты көше түннің түнегин,
Жақты өшкен, аяз хуўлеп ысқырар.

Үлкен тартыс:
Дәуир қимге қараслы?
Қайсы заман шириген я мәңгилик?
Бүгін ақшам шешилер даў—таласлы,
Олар отыр мақсет ойын жәм қылып.

Руўхланыў бар,
Жоқ аңсызлық, албыраў,
Тәкирарланбас бир талап бар сезимде:
Уллы исти тыянақсыз қалдырмай,

Шешиў керек,
Ұсы түннің өзінде.

Жуўап тайын салдаманлы, сабырлы!
„Биз билемиз“, „түсиникли“, „мақул гәп“.
Сол ўақ ядта бәнт болған тек зәрүрлик
Көз алдында елеследі жылтылдап.

Қашқанлар көп таслап урыс майданын,
Қуралларын сақлап келген итият.
Көшеде—түн,
Ызғырығы боранның,
Жүректерде лаўлайды от купыя.

Көшеде—муң, қағғы, ашлық гил қәуип,
Бирақ толы кекке, нийетке, қалайда.
Өмир—түнек,
Журт ақыры жол таўып,
Лек-лек болып ағар „Қысқы сарай“ға.

Путиловшы большевик Китов:
„Жолдаслар,
Биз күткен күн тур күлимлеп,
Ескертемен болғанларға сум түлки:
„Қысқы сарай“ Россияда бүгін тек—
Рабочий, дийханлардың өз мүлки“.

Самал,
Боран,
Түнек, қар, от—жүректе,
Булағайдай, қайсар түндей рехимсиз.
Әне олар „қысқы сарай“ тәрепке.
Барып атыр, барып атыр тынымсыз.

Рабочий ақсақ Сергей айтады:
„Ийттиң өмири өтти-аў,
Неге жалшыдық?!
Еле қурттай шөже едим тап сонда.
Шапқыласып иконларды тасыдық,
Кәраматлы болғансоң қас қақсын ба?“

Албаслыдай шашы түскен ийinine,
Нәлет жаўғыр Гапон попты тап қылып.

Бала барма, үлкен барма кейнинен
Жууырысты, бәри бирден хаплығып..

Әне, қандай мелшийип тур мешелдей
Пүткіл Русьтың самодержавеци.
Қара мундир дөніп турған әжелдей,
Жылан сорған өли яцлы түр-түси.

„Патша ағзам“, „Сақлайгөр“, деп хаяллар,
Тәжим етип дизерледі жапырыла.
Шоқынайын деп қолымды таярлап
Турғанымда, қәпелімде топырлап.—

Үстимизге келди атлы казаклар,
Нышана—биз;
Мылтық бирден гүрс етти
Палапандай шырқырады балалар,
Диземе оқ тийіп менде
Қулап түсгим дүрс етип.

Майып аяқ сылт егті бир таманға,
Бас „Қысқы“ға!
Минне олар нышанаға алынды,
Ал самалға, түн менен қар боранға,
Мойынсынып, тәбиятқа бағынды.

Қарапайым Иван—солдат Польшада
Болып, татқан сағыныштың зардабын.
Әпендесі шырып қайтты бийшара
Жер болса екен,—деп—ұақ, ана—топырағым!

Қараңғы түн.
Самал, үргін үріп тур,
Тәбиятқа, дау жәк хұким сүріп тур,
„Қысқы сарай“ майданында қар борар,
Қар жамылып Невада тур „Аврора“.

„Қысқы“ бирден оқ жаудырды,
Ким бар, хей
... Юнкерлер, бар бир топ саллақысы да.
Майып Сергей деди: Ийттиң өмири-эй,
Мә қарап көр,
Ким қалыпты Керенский қасында.

Бүгілмеди аяқ, шапғы қырсыққа,
Қулап түсгі душпан атқан бир оқтан.
Солдат Иван,
Көрген талай қысыұмет,
Воранда шоқ болып көзі шатнады.
Гәзеп пенен қолға алып пулемет.
Уакты питкенлерди оққа таплады.

Самал уйтқыр, алпақ қар,
„Қысқы“—отта лапылдар
Вольшевик Китов сөйлейди:
Виз—рабочий, дийханлардың әулады.
Тыңлаң,
Биз қәдимги мийнеткеш класс
Виринши рет бас көтердик
Тур жолдас.

Топылысқа!
Келди пайыт жолдаслар!
Ура! Алға! „Қысқы“ға!
Күдиретли күш қарайма,
Иркиү бермей самал яңлы сол ұақлар,
Гүүлеп кирди мине Қысқы Сарайға.

Темир хәм көмир,
кууаныш хәм шер,
Өмир,

мухаббатты,
жанған кекти де,
Меяны, Чудты, Весь хәм пүткіл жер—
Бар Россия—Уллы, Киши, Шетти де.

Барлық әгирап—
Волганың да бойларын,
Кавказ, Сибирьда де хәм Түркстанды.
Мениң хәм де сениң әрман ойларың
Хәтте қыял жетпес пүткіл жәханды—
Өзгертти олар!
Түннен шығып жатқан пысқып ғам-мунда.
Жакты бахыт ушқынын. Өзгертти олар—
Атлағанлар Октябрьдің тацында.

Сергей Михалков

(Рус шайыры)

ПАРТИЯ БИЛЕТИ

Пулеметлер шоқ себелеп, таң атты...
Өрт тынды
Хәм тынышлықты оятты.
Сауаштан соң, жауынгерлер сапында
Қахарман жоқ,
Бул—хәммени қабартты.
Байрақ тутқан командирин ядка алды,
Қыймай, қыймай жер қойнына жатқарды.
Мақсетимиз, демимиз бир достымыз
Арада жоқ
Өшпес мәңги ат қалды.

Душпан менен талай қайтпай тирескен,
Достымызды умытпаймыз, бир өскен
Соңғыларға ядығар ол оқ тескен—
Партбилети қалды,
Шықпас бул естен!

Өрт—түтінде жүрген хәр бир мәрт билер
Бир ышана—
Жүрек пенен партбилет!

Бимал Чандра Гхош

(Ҳинд шайыры)

ОНЫҢ ИСИ МӘНГИ ШАМШЫРАК

Бүгин бир адамның туұылған күни,
Туұды үмит айы пүткил халықтың.
Бахыт теңизинде шомылған киби,
Орап алды нуры әдалатлықтың.

Бүгин—үйретер күн жаңа сезимде—
Ойлауды, жүриуді таза бағдардан.
Дағал қалдырмастан хұждан, сөзинде,
Айықтырар күн бул қосықғы зардан.
Исендирер уллы жеңіске бизди
Хәм де атландырар жемисли иске.

Бүгин бир адамның туұылған күни,
Адамлар қутылып азап, көз жастан,
Бийгүна төгилген қаннан,
Ал кими—
Әлемди жаңалап қуражақ бастан.

Бүгин бир адамның туұылған күни,
Оған қорқынышлы емес от-жалын
Оннан тайсалады шақмақтың нуры,
Оннан әззи деп бил сом полатларын.

Ол—таулардан бәлент етти төбесін,
Дүньяда ең дәслеп бахытлы ұатан
Дүзген бир адамның туұылған күни.
Бул күн мың кубылып, атып алтын таң,
Қанхор жүреклердің суұынған күни!

Нәресте жүзінде күлки ойнатқан,
Ана жүрегінде шадлық орнатқан,
Қыздың жүрегінде ышқы лаұлатқан,
Жигит жүрегінде мәртлик ғаұлатқан,—
Күн бул—
Урыс, ашлық кесапатлардан,
Халықты қутқарған, тыңнан күш енип.—
Жоқ болды жүректе күйик, дәрт, әрман.
Орнаған күн—уллы үмит, исеним.
Ол революцияның символы яцлы,
Аты—жарқылдаған нуры шақмақтың,
Бүгин туұылды ол!
Досты—ким болса ғамлы,
Ол мәңги өшпейтуғын ийеси даңқтың;
Халық жүрегінде сақланбас тегин,
Оның исми—УЛЛЫ ЛЕНИН!

Акоп Акопян

(Әрмен шайыры)

ЛЕНИН МӘҢГИ ТИРИ

Ленин өлди десе исенбес адам,
Куяш сөнди десе инанар ким бар?!
Курып калды десе уллы океан,
Бундай ғауасатты қай кулак тыңлар!

Бир күн жок болса да Гималай шыңы.
Мысал: куяш сөнбес Ильич шугласы.
Жолды раушан еткен бахыттың күни,
Теңизлердің терең пикир дүньясы.

Оның мәртебеси жулдыздан бәлент,
Көзге сүрме дана уәсиятлары.
Хеш бир тоскынлықты етпейди писент,
Жок болмас заттың да өшер атлары.

Оттай жанған күннің қызғыны қайтып,
Океанның суы курып та кетер.
Жакты жулдызлар да нурын сарғайтып,
Уақыт—Эверести туғыян етер.

Ленин идеясы нурдай шашырайды,
Әулад-әуладларға болады канат!
Уллы исим—ЛЕНИН—
Мәңги жасайды,
Большевиклер иси өлмес,
Хақыйқат!

Рафаэль Альберти

(Испан шайыры)

ОКТЯБРЬ

Ескиликтен көтерілип лапызлы сестин,
Қосық болып хәркимнің бир әйнегин қақты,

Алыстағы әуладың да сени еситги.
Москвадан шар тәрәпке жулдыздай ақты.

Бир сапары куяш янлы жер кушағында,
Күн тууылып, дүнья жүзин нурға балқытты.
Жайнап-жаснап ел ол төккен нур шапағында,
Жат көринди сонда әрман етиу бахытты.

Жер жүзінде ким билмейди бул данқлы атты,
Оның аты әлем жүзин тынбай шарлады.
Оның нуры көкке өрлеп қағып канатты,
Күннен илхам алып, жулдызлар да парлады.

Оның нурын байрағын хәм райхан, даласын,
Халық танып, қутлықлап кууған мәхәлде,
Төбемизде жанған алтын күннің шугласын,
Көрмес, кимнің жаны соқыр болса әзелде.

Бәхәр рәушан доланады кем-кем жактырақ,
Ким жок егер бәхәрдің сол қосығын—йошын..
Көрип турсыз коммунистлер хәруақытта хақ,
Бахыт болсын ба я жоқ па?
Әлбетте болсын!

Бәхәр хәм күн көкжалларды айдап, аласлап,
Желком болып жылтылдады сынбастан сағы..
Қанат қакса ол жетпестей қыйыр жоқ хасла,
Уллы Октябрь—күлип турған күн аспандағы.

Сулейман Рустам

(Әзербайжан шайыры)

БИЗИҢ СҮЙИКЛИ УСТАЗЫМЫЗ

Нешше күнлеп еттим тер төгип мийнет,
Сарплап жан, руұхым, мухаббатымды.
Образы турсын деп, жүректи бийлеп,
Аямай жумсадым күш, талантымды.

Жерден излегенмен жанлы теңеулер,
Булгтың аржағынан сүрмедім қыял.
Құрғақ жылтыр сөзге турмай елеуіреп,
Мәнісін жүректе тексертім дәрқал.

Гейде жасалма ой келсе ылағып,
Садық, хақ сөзлерге туұылды қатер.
Лийкин образының Нурлы шырағы,—
Түсіп, шыға берди жанланып қатар.

Шегиніп жасалма уйқас, шийрин тил—
Дәл сөзлер жәмлесіп, сап дүзди саррас.
Тийқарсыз, мәніссіз, ескірген стиль,
Әпиұайылық пенен беллесе алмас.

Төмен түс қайтадан пәрұаз ет көкке,
Алыұ ушын нағыз бәлентлик шегин,
Тайсалма дүбелей, толқыннан, тикке—
Жүз деп, алға бизди оқытты Ленин.

Кимнің иси, иси жасаса бәрқа,
Ол хеш умытылмас, халық етер яд.
Лениннен үйренің жасаұды тәнқа,
Ойында турдық биз, турды жас әулад.

Адамлар жүрегін нурдан жактырып,
Ол халық әрманын жәмлеп хәм жыйнап,
Отлы жүрегине сілып балқытып,
Етти революциялық мийтиндей куйма.

Зорлық хәм жәбирлик дүньясын талқан—
Етиұ—ийгиликли мақсетін гөзлеп,
Өмири сарп болды, мине сонлықтан
Мәнгиге қалады халық оны еслеп.

Сынақ мектебинде революцияның,
Жеңиұ ушын берди ол билим, ғайрат.
Түнектен шығарды бизди, дүньяның,—
Жакты нуры түсті, ел болды абат.

Бизді руұхымызды қанатландырып,
Әрман етиүге ол үйретти, мәгар—

Ұақыт бийлик ете алмас ол—мәңгилик,
Хәм хәр бир жүректе естелик орнар.

Ленин—сүйикли устаз, даңқын жайылып,
Шәкиртлерің сақлар жүректе, устаз!
Жәмленген даналық хәм әпиұайылық—
Жарқын образынды хешким умытпас.

Сиз биз бенен, гүресеміз табанлы,
Сиз десе күшиміз жүз мәрте артқан.
Биз құрып атырмыз жаңа заманды.
Туұылған жер дөнер әжайып бағқа!

Садық байрақшысы Лениннің, бизлер,
Коммунизм туұы бәлент желбирер.

Алесь Звонак

(Белсрус шайыры)

ЛЕНИН ХАҚҚЫНДА СТАНСЛАР

I

Көзлерім алдында қәдирдан тулға,
Көз қыйығын салса жанланғандайман.
Хәзир шығажақтай трибунаға
Сәл мыйығын тартып турғандай маған.

Бир ўақ карап турса жәханды бойлап
Көсемнің хаўазы жанлайды саррас,—
„Интернационал“ қосығы жаңлап,
Тик аяққа турар мийнеткеш класс

Бәхәр заўқы жүрекке енер,
Азатлық сестинен әлем оянар.
Қуллық шынжырында езилген еллер,
Кремльге үмит көзлерін қадар.

II

Көзлерім алдында қәдирдан тулға,
Қолын алға созған, көзлери ойшан.

Мыйығынан күлип, жанында турған—
Көсем биз бенен бир,
Ажыралмас қаслан!

Ауа, ол өлмеген, ол тири тәнха,
Хәр күн арамызда хәм жанымызда.
Уллы жеңислерге баслайды бәрха,
Ол бизиң жүрек хәм хұжданымызда.

Бизди оннан алыслатса да жыллар,
Ол бизге қадирдан, жакын күн сайын.
Күн сайын жүрекке теренирек орнар,
Гүллерге бөлеймиз даңқын күн сайын.

III

Көзлерим алдында қадирдан тулға,
Гранит денеде мағар барды жан.
Келешекти көрип, күлимлеп турған.
Ол—адам ишинде адамай—инсан!

Жүзиме урып тур жыллы нәпеси,
Мийримли жүректі қозғар мухаббат.
Қулағымда жаңлап шығады сеси,
Жаңлы сөзлері—жанымға қуат.

Көсемди ойлайман бар жаным менен,
Бәрха қиялымда тербесем деймен.
Турмысым, мийнетим, хұжданым менен
Мен оған құрттай-ақ мегзесем деймен.

То Хью

(Вьетнам шайыры)

ОКТАБРЬ РЕВОЛЮЦИЯСЫ

Октябрь сен,
Турғаныңда бул жәханға туұылмай,
Көз жасларға жер түншығып демикти.
Жауызлықтың күни ыдырап,

Қайғы қуұылмай,
Ол тас яңлы халық белине шөгипти.

Бир уұыс дән,
Бир уұыс дән жеткермеди қашықлап,
Жетіу ұшын тер сел болып,
Жер қойыны жибишти.
Жасау ұшын қанын сатты қасықлап,
Қазанында қайнатыу мұң
Тек бир уұыс гүришти.

Туұылған күн сен дүньяға, Октябрь,
Зулымлыққа кек қанжарын қараттың.
Халық уғынып,
Бар адамзат турып сонда сапқа бир,
Еркинликтің саз—қосығын жаңғыртты.

Сәлем Уллы Совет—ели шынлықтың,
Мен—Вьетнам—киши иницмен,—дер елим
Түнек, ашлық хәм әптадашылықтан
Енди қорықпайман,
Мен де сендей революциядан дөредим.

Сәлем, жердің данышпаны, қасылы,
Ант беремиз биз алдында, әй жәхән!
Сениң данқың таң нурына қосыла,
Жер үстинде
Кептер болып шарықлады мәзмайрам

Зденко Штамбук

(Югослав шайыры)

Л Е Н И Н

(сонетлер)

1. ЕЛГЕ ҚАЙТЫҰ

Сен, жеринен Вильгельм Тельдің,
Өз үйине қайттың түнлетип,
Қәуіп-кәтерге қарсы хуұлетип—
Апрель самалларын әкелдің,

Гүлдирмама гүрсилдеп ақшам,
Қалқып шықты аспанға қуяш.
Сени күтип алды досыұ-қас,
Мақсетинди аңлапты қашшан.

Сол сәт батты ескилик заман,
Октябрьдин дауылы тұрып,
Ыдырады мың жыллық думан.

Кем-кем ушқын болды нурлы таң,
Самалынан тербетилди жер,
Бахыт дарағындай қайғы қаплаган!

2. АПРЕЛЬ ТЕЗИСЛЕРИ

Тақ орнаған алтын сарайда,
Бәлет ойнаған жерде сәрбиназ.
Жаңлап еситилди тың хауаз,
Гүңи шыққан өлексе жайда.

Бул жыйналған „задалар“ емес,
Бул келгенлер—рабочий, дыйхан.
Коммунистлер—кеше айдалған,
Хәм солдатлар курыпты кеңес.

Қызыл дөнер әтирап мысал:
Шайқагылған лаплама теңиз!
Гүүлеп кетти трибуна, зал,

Қақ айрылды қараңғылық, тек-
Сая зир-зир етер әруақтай.
Гүм болғанша қайнар ашыұ кек!

3. ГОРЬКИЙДЕГИ АҚШАМ

Январь, күн тур муңлы намасын шалып,
Ғалыдай төселіп жатыр ақша қар.
Жер азап шекпесин деди ме, мәгар,
Ғәплет табанының астында қалып.

Өшип баратыр хақ жүрек дүрсили,
Жарқ-журқ еткен көздің нуры сөнежақ.
Тасқын руұхы думанланып, семежақ

Мине, тынажақ.
Өксиұ, гүрсиниұ...

Йдка алды алтын жапырақ тереклер,
Бағлар муңаяды, тереклер зарлы,
Геүгим басты жерди ...
Жыламасын жер! ...

Ол ұйқыға кетти, танып тур жаны,
Енди перделейжақ кара шымылдық,
Шырайында—күлки, халықтың ғамы.

4. УСТАЗ

Тыныш, әзиз дослар, түн узақ емес.
Шаршағанды, бәлким ақшам уйқыламағанды.
Мәгар бизге ақыл айтып, бережақ кеңес,
Ойлап атырма я бахыт, миннет, адамды?

Тыныш, тыныш әзиз дослар, дем алың сиз де,
Таң да атар, алтын күнди көриұ хақыйкат.
Демек ол да бирге жеңис, гүресимизде
Жол көрсетер айтар бизге пәндиұ-нәсият

Әстен ғана қосық айтын, оятып алмаң,
Лекин хәмме жер тыңласын хауазыңызды.
Таң хаққында айтын, ол да тыңласын дослар.

Ол уйқысыз түнди серпип, кеуилин хошлар,
Хәр бир атқан таң жеңиске баслайды бизди.
Оныңда оянған таңы—хәр бир атқан таң!

Мухаммед Салек Бахр аль—Улюм

(Иран шайыры)

ЛЕНИН ХАҚҚЫНДА ҚОСЫҚ

I

Менде болса күдиретли хауаз,
Аспандай кең көкирегим де саз,

Образыңды мәңги гөнермес —
Жырлар едим,
Дәстанда емес —
Жети ықлымда бир шеттен шарлап,
Әуладлардың айтып алғысын,
Турар еди әсирлер жарқырап,
Хәр сөз,
Хәр исин!
Адамзаттың ақыл шыңырауы:
Бир адамға жәм болып нурлауы,
Жарқырап еди.

2.

Китабыңды усласам,
Ленин!
Сен жасаған ана — топыраққа
Тәжим етким келеди мениң
Хәр адамның қөкірегі сап па?!
Демек ойы:
Қайда болсам да,
Я қайғырып, я куғансам да,
Сениң менен биргемен,
Ажыраспас —
Кирпик пенен қас!
Тонаушыдан,
Езиушиден сизлерди
Азат әйлеп қуғантқан ким деп
Сораса егер —
Мийнеткешлерди жәмлеп
Баслап баратқан ким деп.
Жууап мынау:
Мийтин саптамыз,
Ирке алмас қыябан, таслар!
Бизди,
Өз тәғдирин,
Азат өмирин етип мақтаныш —
Коммунистлер жеңиске баслар!

Гауссу Диавара
(Мали шайыры)

ЛЕНИН

Қайгыдан бели қайысқан жерим,
Телмиресен жулдызға қарап
Хәм сорандын:
Сеннен тилерим —
Түс төменге гәўхар шамшырақ!

Әптадалық,
Жоқшылық,
Зардан —
Бедениме түспесин тырнақ!
Алыс.
Меніреу туңғыйықлардан —
Түс төменге гәўхар шамшырақ!

Әжел азып.
Узарсын өмир,
Аразлыктан қалмасын бир дақ.
Көл тезирек әдиллик дәуір,
Түс төменге гәўхар шамшырақ!

Шерменделик хәм жуўхалықлар,
Байлық ашық былғасқан бир ўақ,
Көл!
Қайтарма шақырықларды
Түс төменге, гәўхар шамшырақ!

Бұл дүньяда женшилер шынлық,
Хәм еркинлик жатыр қансырап,
Куткар!
Аласың жазасын сумлық,
Түс төменге, гәўхар шамшырақ!

Сүйиу — зиндан,
Алап бар текте,
Бағға ерк жоқ, сатылар бирақ,

Қарап турған гиршиксиз көктен,
Түс төменге, гәўхәр шамшырақ!

Өрт шарпыған бахыт ырысын,
Жоқ болыудан турған сәл жырақ.
Бизің саваннаның көз жасы ушын,
Түс төменге, гәўхәр шамшырақ!

Үмитимиз сарқылмай тұрып,
Сап болмастан бурын, сал кулақ!
Жақгы ет сабан қосларды, кирип,
Түс төменге, гәўхәр шамшырақ!

Мине жууап:
Атылды вулкан,
Шөлден дәрья ақты сарқырап.
Толқынласты шуұлап океан,
Парлай түсти гәўхәр шамшырақ!

Дауыл соқты, тоғай шайқалып,
Көкте кетти бир нур жарқырап,
Жер елкінди, бир жұлдыз ағып—
Түсти,
Туумады Ленин—шамшырақ!

Бичеслав Кузнецов

(Рус шайыры)

ЛЕНИННИҢ КӨЗИ

Жаңғырықлы,
Отлы жыллардан, бизің—
Жүрек сарайымызға көз таслар.
Бахыт шырағы, дең,—
Лениннің көзин,

Хәм әпсана,
Тыңлаң жолдаслар!
Онда қанша шындық
Жақсылық,

Рыйза...
Түсимпазлық,
Қууаныш,
Жалын!
Сәулеленер.
Онда жеркениш,
Ыза—
Ким хорласа халық ығбалын.
Сәтсизлик,
Гүман
Хәм нәйлажлық
Бар.
Әрмаң қанатының епкини,
Барлық континенттің тәғдири парлар,
Келешектің қуяшы деп билиң!
Оған шөккен заман уўйым-муңы.
Қан хәм тер,
Ашлық,
Гириптаршылық.

Шегиний
Хәм саптағының кемиуи...
Соннан қараўыта түсти қарашық.
Гирбиң түспес
Ол—азатлық аспаны,
Булт бүркей алмас
Күн—өзи!
Ол қарашық емес,
Әлем дәсганы,
Дәуір хаслы—
Лениннің көзи.

Қақабай Ильясов

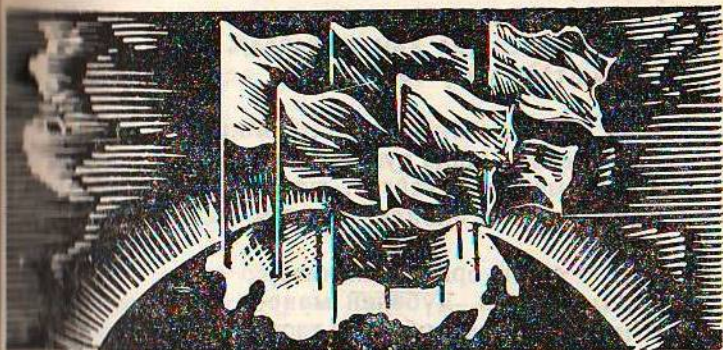
(Түркмен шайыры)

ОРАК

Гарийп мүлки болып, алған алғысын,
Хәм дүньясы болған қарасам аңлап.
Жыллар таңба салған заман гәрдишин,
Хәрбир тислериңнен оқыдым барлап.

Әзиз үлкем сүйіп сабынан хәрўак,
Напақасын орып берди талайдың.
Соннан бабалардың әрманы парлап,
Ораққа мегзетти көктеги айды.

Қарасам дыйқанның сол орағына,
Жүрек зауықланып, атады жалын.
Көрдим бахыт берген гүл ығбалыма,
Орақшы Лениннің дана дийдарын!

III. АДАМЗАТ ЖҮРЕГІНДЕ—СОВЕТЛЕР ЕЛИ

Сергей Есенин.

БИЙЖАҒДАЙЛАҰ АЙ НУРЫ ТҮСИП

Бийжағдайлау ай нуры түсіп,
Сағыныштай далаң, нақолай,—
Жаслығымда көргенім усы,
Сүйіп турып, ғарғадым талай.

Жол бойында солғын қызыл тал,
Хәм арбаның шыйқылдауларын...
Көлемеспен тыңлауды, зинҳар,
Вентпегей енди қулағым.

Ылашыққа қарап бийпәрўа.
Ошақтағы оттан жалықтым.
Полғанлықтан жерім бийшара,
Сүймей қалдым алмазарлықты.

Енди басқа заллар унаттым.
Ай нурына бөлер жер бетін,
Арасынан тас хәм полаттын
Өз елімнің көрдим құдиретін.

Жазык жаткан Россия, болар,
Гүнде менен жер сүргенлерин,
Сени көрген тал хэм қайыңлар,
Аяныштан турар тербеліп.

Ким боларым биймәлим... Бәлким,
Жарамаспан жаңа турмысқа.
Деген менен нығайған, жарқын,
Қарап турсам әпенде Русьқа.

Мотәр сести орын алмасса
Дауыл, боран. дүбелей менен.
Шыйқылдысын арбаның хасла—
Қәлемеспен, еситпегеймен!

Муўса Жалил

(Татар шайыры)

ЖУЛДЫЗЛАР

Түн. Тып-тыныш көк аспан,
Уйқыламастан қарадым.
Шым-шытырық жайласқан.
Жулдызларды санадым.

Күн баскадан дара тур,
Тоғайлыққа қонаклап.
Кем-кем сөнип баратыр,
Қызыл нурлы жолақлар.

Қараңғылық жер бетин,
Жауыпты көк гилемдей.
Шаршағанда тербетіп,
Уйқылайғойың дегендей.

Хәтте алма ағашын,
Шығармапты ойынан.
Мийўенин хәр шақасын.
Түн алыпты қойнына.

Пгннзарлық селт егпес,
Дәрьяда хеш дыбыс жоқ.
Қараңғылық көрсетпес,
Жапырақларда тыныс жоқ.

Бирақ шығар гүзетке,
Жулдызлардың сақшысы.
Көринеде бәленттен,
Тау тоғайдың хәр тусы.

Көз алдында барлық жер,
Атызлық бар, қорған бар.
Айдын төңіз пүткил ел,
Жасыл дөңген алаң бар.

Тынышсызлық сөзилмес,
Шок жылтылдар тегаран.
Таң атқанша көз илмес,
Жулдызлар хэм шегара.

Сол жулдызлар жайнаған,
Нағыз өзи шоқлардың,
Заставада лаулаған.
Сәулеси ме отлардың?

„Самолетлар—хауаға!“ —
Деп, я буйрық берилди.
Эскадрилья хауалай,
Ушты ма екен гүрилдеп.

Анау дәрья таманда,
Алыстағы тау бегге.
Айсыз ярым акшамда,
Жас сақшы тур гүзетте.

Пилоткасы шылт-жаңа,
Шегарашы қарап тур.
Маңлайына бир дана
Қызыл жулдыз қадапты.

Тау қойнына көз қадап,
Шурған жигит ол батыр.

Көкте болса гаргадай,
Бултлар ушып баратыр.

Қараңғыға қанық түн.
Жулдызшадан қаймығар.
Шегарамыз жабық тур,
Жау өте алмай, айбынар.

...Түн. Тып-тыныш көк аспан,
Уйқыламастан қарадым.
Шым-шытырық жайласқан,
Жулдызларды санадым.

Бәрқулла шегарада
Жанып турса жулдызлар.
Еркін уйқылар хәр адам,
Дәрья, тоғай, гүл, қуслар!

Гамзат Цадаса

(Дағыстан шайыры)

РАБОЧИЙ КЛАСЫ ҰАҚҚЫНДА

[Москва автомобиль заводына барғанда].

Таудан түсіп, уллы заводқа—
Барып көрмей мен хеш билмеппен:
Қим полатты еритіп отқа,
Ұатанымды күдіретпегі еткен?!

Атызы бар адам асыраған,
Мәканымды билип, таныппан.
"Гәллекеш қой тийқарғы, нәхән—
Визаң күшимиз; деп қалыпан.

Мине завод, ушырастым бунда
Күшли полат таплаушыларға.
Гүрлеп жанған печь жақтысында,
Балғалардан ушқын шығарған.

Ерин—күйе булшық ет—көмир,
Жарасықлы маған бул дақлар.
Пәсте қайнап мийнет хәм өмир,
Жоқарыда түтин буұдақлар.

Мине олар—мийнет уллары,
Тиреги ол гедей дыйханның.
Кремльдің, жарық нурлары,
Ел, шырайы. Күши Ұатаның.

Әне бири, ислеп көп исти,
Темирли тур күш пенен бийлеп.
Суйық металл толы ковшты,
Құмырсақдай баратыр сүйреп.

Екиншиси. айдады мотор,
Үшіншиси—полат куйып тур.
Төртіншиси, таярлап атыр,
Бесіншиси, қосып, жыйып тур.

Хәрекетте хәмме. Соны бил,
Ол—рабочий дауамлар исин.
Суткасына жүз автомобиль—
Берди завод адамлар ушын.

Машиналар бәри саз, тайын,
Гражданлар! умытпаң; айтын,
Шофер барма? Келин, арқайын—
Совет жери менен зымыратын.

1935 ж.

Максим Рыльский

(Украин шайыры)

МЕНИҢ ҰАТАНЫМ

Ұатаным—ол емес патша сарайы,
Биреулер мәс, биреу налынған!

Я ширкеў, я тахыт емес,
Удайы—
Қанатлары қанға малынған!

Төсек болып қалған өлик денелер.
Лаўлаған өрт емес,
Ұатаным.
Оны беккем устар мықлы өрелер,
Толқынланар алтындай дөнім.

Ұатаным—ол дүрсилдиси балғаның,
Трактордың сесті хайбатлы!
Басын ийер дәрәя.
тоғай,
тауларың
Оның құдиретине сай бахты!

Ұатаным—ол Мичуриннің бағлары,
Ол—Горкийдің күшлі лапызы!
Коммунизм шыңы—оның бағдары,
Журтқа өрнек хәр басқан изи.

Ұатаным—ол жеңістердің майданы,
Қызыл байрақтағы таң пұры.
Қаңырап жатқан шөл шәменге айланды,
Көзді тартар райхан гүлі!

Ұатаным—ол дәуір жаңғырықтары!
Тасқа питкен буудай паясы.
Ұатаным—ол Ленин шақырықтары,
Партияның күшлі қауазы!

Гүлдер Қазақстан,
Украина,
Кавказ!
Халықлардың жас семьясы,
Сен бизди дослыққа жәмледің саррас!
Ұатаным—сен бахыт дүньясы!

Ғафур Ғулам

/Өзбек шайыры/

ӘМИҰ

*Дийемги хорезмилер Әмиўдарьяны Вахш дейтуғич еди.
Вахш суў қудайы демекдур (Беруний).*

Кыя бағып күлип келиншәк яңлы,
Өтти Хорезмнің гүл—бағларынан,
Мәрдана жоллары шәменге дөнип,
Сәуір ести түркмен құрғақларынан.

Ярына асыққан дилбардай изде—
Жерге түсип жатғы алтын кәмары.
Сакый қолларынан шөлге суў берип.
Хәрүак қулпы дөнген өмир дийдары.

Мисли сайгүликтей тасланып алға,
Тамшы суўы жетсе көгерди гия,
Гүлгин шарабындай мол дастурханның,
Үлкемизге ақты бул уллы дәрәя.

Ол, жер сүрип жүрген бағман, дийханның,
Таңлайында жатғы бәхәр хәм гүзек,
Ал, хан, хәкимлердің хәрәм бағында,
Ойнап., бурраңлаған бәлди кәнизек.

Әмиў хаял болды өжет, аўмақай,
Опасызлық етип таслаған ярын.
Бир күн ақ сақаллы Каспийди қойып,
Арал қушағына бурды бағдарын.

Карақум шөлинің барлық тәғдири,
Ұйтқыған шаңғыттың еркинде қалды,
Кәпелимде: жатқан жап-жасыл дүнья,
Ескен қум шегинен өгип, жоғалды.

Әмиўди Каспийге қайтара алмады,
Ханлар саўлаты хәм шайық дуўасы.

Аш-жалаңашлардың аққан көз жасы,
Халықтың тилеги, әрман, наласы.

Кем-кем кум үстінде ысқырып үргін,
Ел-елат айырылды суудан—ырыстан,
Ұайранлап халықты оның үстине,
Ұйтқып, елди басты жауыз Шыңғыс хан.

Қанхор дийдиндегі пәрманын берди:
“Көпирлерди бузып, бөген—деп—жапты.”
Тәбият курғатып тауыспас сууды,
Ақмақтық—зулымлық енди қаңыратты.

Қаракум саҳрасының қыссасы узақ,
Қарұанның жүз жыллап өткен изиндей,
Тарийх салып кеткен жарасы ашшы,
Қаңраған көллердің зәхәр—дузындай.

Жаулар қысқысында, күл, шаң астында.
Хорезмнің даңқы жойылды, демек—
Адам көз алдында, қыялларында
Дәрья сағым болып елеследі тек.

Көзден ғайып болды қараңғы түнлер,
Таңның шапағына бөленді қалың.
Жасап хұр заманда бәриміз тендей,
Бахыт кесесинен ишеміз қанып.

Өзбеклер, тәжиклер, түркмен, қырғызлар,
Биз бир ата-ананың перзентлеримиз.
Советлер аўқамы жакты жұлдыздай,
Парлау ушын бирге ақты теримиз.

Алтын дәруазасын зор келешектің,
Ашатуғын—бизлер, бизге минәсип.
Уллы заводлар хәм биналар курдық,
Қасында ойыншық Бабил қаласы.

Даңқлы партияның нық қолы менен,
Планлар сызылды ол—халық ғамы.
Биз шабандоз яңлы тәбиятты да
Ерглеп минип алдық, үйрендик заңын.

Ким билсин құдиретли ана—Волганың
Вийпайда аққанын неше жүз жыллар.
Хәзир бойларында тырнағы мийтин
Қаддин тиклеп қала, парлады нурлар.

Ертен жеримиздің соққан тамыры—
Асау Әмиу дәрья кисенленеди.
Нурлы дәуиримиздің алтын кітабы,
Және бир бап пенен хәсемленеди.

Әрман шыңларынан ертеңги күнге,
Нәзер таслап турсаң ертеңди, ойлап,
Жасыл шапан кийип түркмен саҳрасы,
Әжайып заманды қууана тойлар.

Әмиуден нәр алып миллион гектар жер,
Пайда болар агыз, бағ-бақша не бир.
Еки жағасында жатқан далаңлық,
Салы киби дөнип, көркейер өмир.

Бир ўақ шөл әтирапы Каспий, Аралдың
Енди жипек пахта несийби болар.
Тынық көлатлықлар, жасыл жайлаулар:
Қозы тайыншақтың бесиги болар.

Бул әпсана емес, хәр күн жақынлар,
Әрман шыңы болған, молшылық заман.
Түркмен, қарақалпақ, Хорезм жерин
Коммунизм нуры балқытар мудар.

АВГУСТ

Бөз көйлекли, жупыны едик жаста биз,
Умытылмас сол балалық шағларым.
Насыр ата екеуіміз бир қостамыз,
Сүрип жүрміз әлле кимнің бағларын.

Шебер еди он өнер бар бар қолда,
Қазан толы пал қайнатып сүзеди.
Ошақта қоз ғыжлап, қазан бурқылдап,
Көбик ақса ырысқымыз еди.

Ийисин айт, қайта-қайта тамсанып,
Жалаймыз кеп сол жүзимнің ширесин,

Уўыз, шөрек, бөрек, аўар ансарын,
Август айы мийўе калар сиресип.

Насыр ата пал қайнатқан қазандай,
Сол августа тасар жемис қырманы.
Бир гүлшеге жарымай, таң азанда—
Түргеп жүрген өтти жаслық жылларым.

Жүзимлер торсыйып, ширеси тамып,
Тарс айырылып жатыр палызда гүрбек.
Хәррелер гүл суўын сорады қонып,
Ғалы яңлы дөнер жоңышқа гүллеп.

Мийнет хәўиж алар түскенде мийзан,
Олжаға молаяр қырман, хәр төбе.
Пахта терсек хәрўақ жүзимиз рәўшан,
Бул бизиң бахтымыз—уллы мәртебе.

Августа хәр саат бизге ғәнийбет,
Хәр ғоза толтырар турмыстың қанын,
Гүзги әрман бәржай—бос кетпей мийнет,—
Қуяш нуры сүйсе пахта қырманын.

Аалы Токамбаев

(Қырғыз шайыры)

МОСКВА ТУЎРАЛЫ ОЙ

(үзинди)

Гербишинди ким биринши қойды екен?
Қойған ўақта қандай тынық ойда екен?

Ғаррымекен шаш сақалы қуўарған,
Жигитпекен табысына қуўанған?

Кемпирмекен тәгдирине налынған?
Келинбекен қара шашы салынған?

Батырмекен күш толықсып ширепкен?
Дийўанама елден қайыр тиленген?

Сақыймекен қолы ашық береген?
Дийханбекен алтын дәннн гүреген?

Ойшылмекен келешекти ойлаған?
Баспашыма шапқан тегин олжаға?

Бақсымекен тилдің майын тамызған?
Шайырмекен жыр булағын ағызған?

Ең биринши гербиш қойған гезинде,
Қандай жалын ойнады екен көзинде?

Максим Танк

(Беларус шайыры)

ЖҮРЕК ЫССЫЛЫҒЫ

Жүрек ыссылығы достым, әлбетте—
Отыз жети емес, наятый көп, дең.
Ол бир кесе чай да қайнатпас хәтте:
Сирә, хәўиринен писпейди бөкпен.

Жүрек жалынынан алысса жанып—
Егер тоңлаған муз

көзлер хәм

ләб хәм,

Жүректе сөзлердің тас—мийтин кәни—
Егер қосық болып ересе мәлхам,
Егер бирге жанса шадлық хәм хәсирет,
Егер, тайып турса мәртликке саррас...
Демек, градусы соншелли бәлент,
Хәтте жете алмастай парлаған қуяш!

* *

Бизди қәўиплерден сақлап қалдың, Жер,
Әпиў ет, мен саўаш таўсылған күни—

Саған қосық айтып, тарқатпадым шер—
Себеп, бақырыстан қарлықты үнім:
Сухари—нан беріп сени күтпедім—
Тапсам, оны өзім кемирежақпан:
Ыдысымдағы суудан мирәт етпедім—
Жарадар көп шөлден талықсып жатқан:
Хеш болмаса алып келмедім гүл де,
Гүлдің бәрі жанып, айланған күлге!
Окоп қасларында қойған шубалтып—
Жатыр тек тикенли сымның буұаты!...

Абдурахман Аль Хамиси

(Египет шайыры)

МЕНИҢ ШӘХӘРИМДЕ ГАГАРИН

Гагарин!
Бослыққа сүнгіп, уш бәлент,
Гезіп аспан катламларын дәріу бил.
Уллы техникаға әлемди тебирент,
Өз халқыңның мәртлигине бол дәлийил.

Полюстарда жақты шуғладай жайыл,
Түнек, туңғыйықты шақмақ болып жар.
Сырлы сандықтардың көмилген жайы,
Нур түссе нәйлаж қойынын ашар.

Хәй Гагарин, тарийх билмес жеңімпаз,
Дүнья таң қалысқан мәрдана палұан.
Хош хабар жеткеріп бизге, еттің хәз,
Әлле қашан оздың ушқыр қыялдан.

Ой жетпес жерлерди шолдың сен әдеп,
Исенимли салдың илимге гүзар.
Бул—космосты жеңетугын әсир, деп
Тынышлық жүрегін қууаныш қозғар.

Қыялдай тез ушыр түскен уақтыңда,
Түн тарқап, ағарды таңның елеси.

Гүлlep, нурын шашып жасмин дарақ та
Жасарғандай дүнья жупар жел есип.

Хәй Гагарин, көкте бахытлы ушқыш,
Ышқың шертип атыр шадлық дуұтарын.
Жүрек гүлдей сайрар, жүзимиз гүл түс
Тербетеди қосық жүректің тарын.

Шәхәрим былай дер саған бериле:
Сыйлық болар ма екен мухаббатымыз?
Жетерме екен жүрегіннің төрине,
Асығыста жазған хатымыз?

Шәхәрим жүзінди көрмекши, көріп,
Қушаққа қысажак, тауып бир—илаж.
Бәхәрдің гүллерін үстиңнен төгіп,
Кийгизежак сениң басыңа гүл-таж.

Балалар сораұды берер үймелеп:
Гагариннің бар ма адам сыпаты?
Биздей шапқылайма? Билеме сөйлеп?
Бар дегени распа ушар қанаты?

Көзі екеуіме екен? Түрлерди танып—
Гөззалықты кеуили аңлайма екен?
Мурыны да бар ма? Биздей дем алып—
Еки кулағынан тыңлайма екен?"

Жумбақ сөзлерине күлемиз келип,
Шешип бердик: Ол да биздей адамзат.
Оның мәртлигиндей мәртликти көріп—
Билген жоқ лекин хеш адам, мақлухат.

Күн батып баратыр, көк зер липасын—
Кийип, қалем шоқтай жасаныпты нақ.
Бийік хәулилерден, ошақ басынан,
Ауқат писирип жүрген хаяллар сол уақ—

Сасқалақлап, қазан табағын таслап,
Жыйналысты көктен келген хаязға
Деди бир қыз: алтын шашбауымды тап,
Берер едим қырқып қасыл шабазға.

Геўгим түсти. Аспан кенислигинде;
Қаранғылық ағып, тым-тырыс жылжыр.
Морылардан шыққан көкшил түтинге,
Биреу ұлпа сепкендей-ақ бууалдыр.

Атлылар да келди бизлерге жақын,
Басын ала алмай түрлі қыялдан.
Гагариннің ушыу себеп, тарийхын,
Сорастыруы үшін еркек, қаялдан.

Төбеликке шықтық, жыйылып бәри;
Хайранлықта үнсиз отырмыз қарап.
Пешанасы мыжғылған бір ғарры,
Келди қууаныштан кеуили қалтырап.

„Нени ойласанлар ойлаң, мен бірақ,
Гагаринди көрдим үйімде“—деди.
Биз лал болдық, Биреу маған сыбырлап:
„Шайқымыздың хәкис бар мийінде“—деди.

Хәммемиз ғаррыны алыстық орап,
„Өтирик айтпаған өмирде, рас“.
„Өзин көргенім шын“,—деди тәкрарлап.
—Тап қасында турып гәплестик біраз.

Деди биреу:—Оны көрсем әкелип,
Кәбап қылып берер едим қой сойып“.
Шайық: „Оны бахыг жұлдызы билип,
Түсімде көрдим,—дер зор ықлас қойып.

Бағымда бар екен бир бәлент сарай,
Жанына хәз берген әтирапы да кен.
Суу салқынын урып тұрған хош үрей,
Сол бағ сарайының аспанында мен—

Усы хәдийсени көрдим, Гагарин—
Шақмақтай атылып ушып жүр екен.
Аспан әлеминің зор текшелерин,
Тутқасынан беккем тутып тұр екен.

Шуғладан алтын нур жүзине түсип,
Аяғының басқан жери гүл екен.

Қандай да бир шийрин, жағымлы қосық
Езиуинен палдай ағып тұр екен,

„Өмирди сүйемен артықмаш көріп,
Сол себептен көкке уштым“—депти ол—
Ұллы техникаға дара бас болып,
Жер—Анаға қайтып түстим“—депти ол.

Көзінде қууаныш жарқырауында,
Дауам етти шайық өз әңгимесін:
„Бағқа түсип, енди конар ұағында,
Әйтеуір таныппан нурлы елесін.

Хәк кеуилимнен бети—аузынан сүйіп,
Бирге өткериппен гөззал гүнимди.
Зыяпат бериппен барымды үйіп,
Шекесине қыстырыппан гүлімди.

„Кетер ұақтым болды“—депти Гагарин,
Қууаныштан шықты шаршағанлық хал.
Олсыз, карағандай өмирім қырын,
Жалғыз улыма мен деппен сол мәхәл:

„Бизикине тез-тез ушып кел балам,
Топырағымыз сени көриуге қумар.
Мынау гүл көриккли, мәнзил, көк далаң,
Тыңла аянышлы, шеккенин азар.

Бул сөз бенен ықласыма тойғыздым,
Хұрметли басына кийгиздим гүл таж.
Хошласарда көзди жасқа жууғыздым,
Ески халға түстим, болмады илаж.

Есик тақылдады, тек сол заматта,
Кирпигимди ашып, оянып кеттим.
Айрылғаным алтын түсімнен батты,
Төсегімде бийхуш, толғанып жаттым“.

Шайық үнсиз қалды. Соң қулағыма:
„Бир қап унымды оған жоллайман—деди.
Тапқаным тек сол-ақ, усы халыма,
Мен де мийирбан ата болғайман,“—деди.

Муўса Ғалий

(Башкурт шайыры)

ТӨБЕНДЕ ПАРЛАП ТУР ЖУЛДЫЗ САЛАҰАТ

Төбөнде парлап тур жулдыз, Салауат,
Бедеуиң ғырғыйжақ, питкендей қанат.
Аспанда жаркылдап жулдызлар жанар,
Алдыңда кең жәхан қанатын жаяр.
Токта батыр, жақсы дүньяға сер сал,
Не бир қыйынлықтар жолыңды тосар.
Лекин, өшпейтуғын бир мақсет күтер...
Ақ едил мәуиж урған сууларын бүркер.
Пәтленген толқынлар шапшып жоқары,
Бизиң қыран турған ақ тасқа соғар.
Оны қуяш, аспан нурға малып тур,
Бийбаха тас болып, мәңги жанып тур.
Яқ, ол зулмет пенен гүрескен ўақта,
Өзин аямады, тик қанат қақты.
Қан, жасқа мантиққан тәғдири аўыр,
Үлкеме әкелди үмिटли сәўир.
Қыркып жас жанларды гүжиди саўаш,
Мәңгун таллар жоқлап, көзге алар жас...
Әй Салауат, нешше дәуірден атлап,
Турғандайсан тири атты жылаўлап.
Өзин де тас емес, жаның енгендей,
Ол, көуинти құртыу ушын келгендей,
Хақыйқаттайсан сен, ойылған тасқа,
Бахытлы үлкеңе турсаң көз таслап.
Көрин күдиретин сүйген халқының,
Бирге бахыт ушын алға талпындың.
Қақ жарып думанлы күнлерден асқан—
Атыңды Салауат ирке алмассаң!

ЖАҰҰН КҰЙЫП ТУР..

Жауын қуяр, үнсиз жол жатар,
Ол узақ хәм асығыс бәрха.
Жолдар, болмаң бизлерге қатал,
Жақсы күнди салыңлар ядқа.

Хақ кеўил хәм ғәзеpli жоллар,
Алдап сизди жазғырмайма хеш.
Өткен өмир меннен алыслар,
Ал, келешек маған бир елес.

Мәңги бирмиз, бұған түсин сен,
Қәдирдан жол! Басқа шаң шығар.
Қабағымды әсте түсирсем,
Туяқ орны толар тамшыға.

Туяқ орны толар көз жасқа,
Кәуәтерли хәм муздай жаңбыр.
Жол азабын шекпеген хасла,
Жол бсйында қайыңлар мүлгир.

Ал, мен адам болып туўылдым,
Жолға шыктым талабым менен.
Бөлісемен қуўаныш мұңды,
Аўыр түскен қабағым менен.

Мен хәркимге күлимлеп қарап,
Қайғысына ортақласаман.
Тәғдирымди китаптай санап
Изим менен жерге басаман.

* * *

Әй Ұатаным ысыт сен мени меҳир нурыңа.
Бул меҳринди өтеймен жүз мәртебе асырып.
Қанықпан мен теңиздиң қасийетли сырына,
Қайтады екен толқыны, толқыса да тасынып.

Мейли күлсин жақтылык жағыстан да алыста,
Мейли, аса күшлилер жеңилмесин қырсығып.
Мәңги хәрекеттеги қуўағына толысқан,
Жанлы теңиз аўырдан дем алады гүрсинип.

Салмақлы шық тамшысын, көз жасындай
жыйнайды,
Жағысынан айрылмас, сүйип, мәңги бурқыўда.
Буны көрип түсиндим (жай орынға сыймайды)
Алып жүрмен бәрин де жайғастырып руўхыма.

Мейли, толкыў толқындай тийсин мениң пайы,
Бар бәлентлеў пайыты, туңғыйығы, терени.
Мен теңизден үйрендим жасаўды ҳеш айбын,
Хәм туўылған жағыста өле билиў керегин.

Маро Маркарьян

(Әрмен шайыры)

ҰАТАНЫМА

Мехрибанлық етип, берер тәрбия,
Болдың дәслеп өз анамдай, бәри есте,
Тереземе сыйып турды бар дүнья,
Ол ұақлары қурттай едим нәресте,

Кейин ала сылдыр-сылдыр аққан сай,
Хәм де хәули, терек болдың, хәз болдың.
Суўда жүзип жүрген қағаз қайықтай,
Палапанын ертип жүзген ғаз болдың.

Оннан кейин ойнап өскен көшем, ал—
Соң мектебим болдың катал, талапшан.
Көшем дауамланды болып кең гүзар,
Ертнің көк жийекке, өзим жаратсам.

Енди билдим, сен теңи жоқ кең отаў,
Терезе емес, жайғаспайсаң ақылға!
Болдың айдын теңиз, мунарланған таў,
Паровоздың шыңғырығы—шақырған.

Болдың қосық ушып шыққан ләблердің,
Парадтағы байрақлардың толқыны.
Завод түтинлери—шыққан хәр жерден,
Болдың жүзимлердің нығыз солқымы.

Ара шексиз қатнасамыз арқайын,
Ұатан болған Москвам бар, жаным бар.
Таў шоққысын, нурын сүйген арқаның,
Жүрегиме жақын туўысқаным бар.

Сен өсирдің, әлпешледің турақлы,
Тау соқпағынан таралды жүз гүзар.
Қуштың кең, көзім жетпес бирақта—
Маған аян, мен бәрине интизар.

Маған аян! Мейли сыймай қушаққа,
Бол, көз бенен шарлап болмас океан,
Деген менен әзел бастан қуўантқан,
Сени туўған өз анам деп таныйман!

Гафар Мырзаев

(Тәжик шайыры)

ТАСЛАР ӘПСАНАСЫ

Россияның жазық даланлықлары.
Өзине тән гөззалықтың салты бар.
Ал, биз бетте Тәжикстан таулары,
Бир-биринен бәлентлеўге талпынар.

Тау шыңлары мысал ада—дәу тулға,
Бир сауашта соқлығысқан қас болып.
Жүгингенде бир тилсимнің алдында,
Қәпелімде катып қалған тас болып.

Баһадырдың жүрегіндей түгі бар,
Жартаслардан булақ ағар сызылып.
Жауынгердің қаны яңлы кубылар,
Оған түссе намазшамның қызылы.

Бир қыз бала өз анасын паналап,
Турғандай-ақ бир нәрседен сескенип.
Уллы тауға тығылыпты бала тау.
Мағар болса тур басқадан ес көріп.

Қайсы бир тау, тас болмасын, сыр сақлар,
Сөйлете алсаң жаршысы бәл сол күштің.
Мен де таслар әпсанасын жуўмақлап,
Айтажақпан сыр хазнасын өтмиштің.

ГИССАРДАҒЫ ҮЙ

—Мине бизиң үй, ал мынаў бизиң, бағ.
Деп көрсетип жүр жабанлы бир бада.
Әкеси де шад, болғанға биз қонақ.
Үйге кирдим,
Кеўлим болды гүл-лала!

Қарап баксам бар адамзат куўаты,—
Кремль тур дийўалдағы гилемде.
Тап сол мәхәл Кремльдиң куранты,
Радиодан соғып турды.
Денемди
Бийлеп алды бир мақтаныш, куўантар.
Биз алыспыз—деў жараспас бүгинде.
Тап усы үй Гиссарда деп ким айтар?!
Жоқ.
Ол нурлы Кремльдиң түбинде!

Әдип Маликов

[Татар шайыры]

ОН БИР КАСКА

*Көп жыллардан кейин мине Сахалин әтирапында
өзгәртә, урыс илери бойлап жүриуге туўра келди.
Толық досларын қоймаған тууысқанлар қәбирине
гүлдер қойды.*

Автор

Тарийх умытпас мәканға,
Келдим өз ийетим жоллап.
Он бир каска тур майданда,
Уяқылап атыр он бир солдат.

Тууысқанлар, кай жактансыз?
Оны билиў хәзир қыйын.
Зор тайганы мунайтқан сиз,
Сақшыдай тур басын ийип.

Ғыр айналып, шыр айналып
Таулан төмен түскен соқпак,
Көлгендей бир қыямайға.
Усы жерде қалған тоқтап.

Қәбир емес окоп мисли...
Тасланған тасларына.
Қолыңды бер полклас, деп,
Шықырады қасларына.

Жылайды екен металл деген,
Қаскаларда гүмис шық бар.
Оқлар тескен тесиклерден,
Жасыл шөплер өсип шыққан.

Қаскаларын мүзейлерге
Апарыўға қыйыспапты.
Жұлдызларын безеп зерге,
Қып-қызыл түске бояпты.

Қәбир емес—жер жарасы...
Питер бәлким ол жаралар.
Дүнья ҳалына қарасып,
Қызғыш дөнер гә жанарар!

* * *

Кайда жиберсең де ҳақың бар еди,—
Ұатаным, буйырсаң турдым ләбизде.
Бериў ушын Самурайдың әдебин,
Даўыл яңлы басып бардық теңизге.

Окопласлар қаны соғар денемде,
Дослық жасар. Өтер жыллар дүркини.
Жерге бердим жүрек жалынын мен де,
Табанға хәуири тийди хәр күни.

Дослар көтерер көкке атынды,
Лекин дослық болсын отқа шыдарлық.
Туўылған жер деген мухаббатынды,
Өлим тырнағынан алып шығарлық.

АВТОГРАФЛАР

Житап қолтықласқан балалар,
Жеуиллери шад, кууанышлы.
Алыу ушын автограф олар,
Шайырларды қоршап алысты.

Қолларына оралар гүлдей,
Шырайлары жаздай жайнасар,
Солар бахыт келтирер бірдей,
Артық бахыт жоқ ғой, ойласаң.

Автографтың түрлі-түрлері—
Болар бирин ушыраттым жолда.
“Казан ВУЗ ы студенттері”—
Деп шифрға қойыпты қол да.

Студентлер салған бинаны,
Сонлықтанда қойған қолларын.
Жайнап турыу ушын мұдамы,
Келестирген класс залларын.

Гүл дәстесін услап барлығы,
Усынысар жоқ хеш ғарези.
Балалардың усы шадлығын—
Өлшегендей барма тәрезиң?

Автографлар жазылар тынбай,
Жаңа жайға безелер жерлер,
Құрыушының автографындай—
Өсип шығар жаңа шәхәрлер.

Тилсим менен жеңемен деме,
Тәбият ол гежир, сыры бар.
Жас шәхәрлер жас бөбектердей,
Ғәзеп пенен еңирей тууылар.

Өзи құрған құрылысы бойлап
Көтерілер жоқары адам.
Дөреткенлер жазар автограф,
Елге нуры түссін деп, мұдам.

ТАСШЫ

Тау бар еді бұрыннан,
Уи басқан бүркітлер.
Көшіп кеткен орнынан,
Шәхәр болып бой тиклер.

Жоллары да жалтырар
Таслар менен қаланып.
Бүгінгіден жақтырақ—
Ертеңи жас қаланың.

Тас жайлар ол естелик,
Тасығанға тасларын.
Қосықлы өтер кешлері,
Той жасайды жаслары.

Бизден соңға әуладлар,
Ол қосықты дауамлар.
Тасшы саған миннетдар,
Шәхәрде көп адамлар.

Фикрет Гоча

(Әзербайжан шайыры)

ЖАСАЙМАН

Жасайман,
Жерден турып пәт аламан,
Қолымның күшін, белимнің кууатын.
Еритип, полатқа қатыраман.

Қаранлар!
Сайлардың үстіннен қалықлайман,
Булытларды алақанымда сақлайман!

Бетон тиреклер—менің билеклерім,
Менин билекерім—бетон тиреклер,

Үстінен.
Дизбеклесип өтер составлар—

Колларымды полагқа айландыраман.
Күшимди,
Уллы инсан дөрөтпелери—
Бәлент имаратқа айландыраман.

Үлкемиздин хәр дығырығында
Бармақларымның изи бар.
Қайда жүрсениз де,
Хәр атқан адымыңызға адам қызығар.

Келешегиңизге нәзер таслаган—
Нийетимдур бул,
Пидакерли мийнетимдур бул!
Саябанлы дарақларда мен барман,
Үмитлеринизди ақларман,
Жүрсениз, жол боламан.
Дөретемен—өлмеймен,

Өмиримнің хәр минутын, полат етемен,
Мәмлекетимнің хәр пәрманын абат етемен.

Аяғым жер үстінде,
Төбем жұлдызда,
Қараң,
Уллы қурылыстар жайнар тум-туста,
Қуяш мениң шам-шырағым хәр сапар,—
Таулардың артынан көтертип аламан да
Жұмысқа шақыраман таң сәхәр!

Булат Рафиков

(Башқұрт шайыры)

МОСКВАДА

Кең майданға шықтым таң азан,
Ийелепти тынышлық бир пәс.
„Шығаман“ деп бергендей саза,
Көк жийекке өрмелер қуяш.
Қарсы алыуға шықтым асыға,
Маған тикти дослық нәзерин.

Ол да асықты нуры шашырап,
Жеткеріуіге дослар сәлемин.

Жаксы нийет жақын дос табар,
—Не жаңалық?—деди—айт алдын.
—Москвада көп-ғой хош хабар.
Деп қосықтан жууап қайтардым.

Не дөрөтсең қутлықлап, алтын—
Жактысына бөлер хәммесин.
Сырласамыз азанда, хәр күн,
Себеби Күн достым, жерлесим.

Қадыр Мырзалыев

(Казак шайыры)

* * *

Қабат-қабат булыт дөңсе де жасаурап,
Қабағынды шытпай үйрен жасауға,
Биз шегинсек,
Биз жеңилсек,
Бизлерди—
Көріп турып не демекши жас әулад?!

От ишинде,
Өрт ишинде күйгенде,
Басынды ийме,
Дизе бүкпе,
Ийбенбе.
Ер еңкейсе еңкейеди
Тек ғана
Ана—жердин топырағын сүйгенде!

* * *

Қосылмасаң дәуірдин ағысына,
Қалай туура қарайсаң танысыңа,
Жигеринди зәң басса, болдырғаның,
Қайрап, қайрап ал оны намысыңа!

Сүйин Қапаев

(Ноғай шайыры)

ХАЛҚЫМ

Еринбестен әдиўледің, күлдирдің,
Икрамды, хұрметлеўди билдирдің.
Ийгиликли исти жастан сиңдирдің.
Хұрмет тапқан, икрамлы сен халқым.

Туўры бол деп туўры жолды көрсеттин,
Үйрен дедің, нийетимди дурыс еттин.
Максет етсем мұрадыма тез жеттим,
Дүзиў нийет, ҳақыйқатшыл сен халқым.

Халқым, сен мениң барлық керегим.
Тамырласқан сениң менен жүрегим,
Өмирімше мениң сынбас тирегим,
Сынбас тирек, ҳадал жүрек сен халқым!

Абдужаппар Қахҳари

(Тажик шайыры)

САҰАШ КАРСАҢЫНДАҒЫ МОСКВА

(„Өлим алдындағы түн“

поэмасынан)

1

Поездамыз биз, шала жанған,
Алға зуўлап жулқынар аттай.
Мине, муздай темир қурсаңған,
Москваға жеттик таң атпай.

Киятырмыз көшени бойлап.
Казармаға, вокзалдан шықтық.

Бир калипте сап тартып жайлап;
Адымлаймыз, аяқлар тық-тық.

Енген қатаң әскерий тәртип,
Уллы қала-өмир пайтахты.
Ийинге сур шийнелин тартып,
Бир бағадыр, турған айбатлы.

Әлбетте сен еситкенсеңди,
Әй, сақлаўшы естелик мийрас!
Сабырлылық тутқан Рустемди,
Сауаштан соң қабағын шытпас.

Соңдай, даңқың таныс қашаннан,
Тап иргенде душпанды куртып,
Сабыр сақлап, кең пешанаңнан—
Турсаң әжеп теринди сүртіп.

Хәм сауаштың, хәм тынышлықтың—
Алаканы—майданың менен.
Өтпектеміз, асып мылтықты,
Тасынаман, бәлентлеп төбем.

Ёлкалар ғаз-қатар қар кийип,—
Тур, тәжиктиң шынары уғрас.
Киятырмыз ийинге-ийин—
Тийип,
хешким қатарын бузбас.

Бул күнлердің тәнха гүўасы;
Хаўаңнан биз ынтыға жуттық.
Дәуиримиздің өлмес бинасы,—
Мавзолей тур мызғымай тип-тик!

Сыбырланып азанғы тыныс.
Кулағымда бир дыбыс гүўлер.
Мәгар, курсант адымын, Ильич—
Еситти-аў деп мақтаныш бийлер.

Сийрек думанның арасынан,
Мәмлекетлик гүмбез тур жайнап.
Мысал бизиң таў лаласындай
Тап үстінде толқыйды байрақ.

Тарыйх толы айналасында
Шәхәр дүзеп тур сән-салтанат.
Спасский минарасында,
Соғып турды сол ўақта саат.

Мүмкин: қоңыраў турып па жаңлап,
(Күткенім де сол еди соңда)
Ўатанымның ярымын шарлап—
Жетти, тыңлар бизиң аўыл да.

Ўатанымның жүрегі яңлы—
Кремльдин қоңыраўын сол ўақ—
Мүмкин тыңлап жан анам ғамлы,
Рәхәтленип салғанды кулақ!

Я итимал тап усы саат,
Ауылымыздың баслығы пухта—
Дәптерине жазғанды бир ат,
Соңғы бөбек алынып хатқа.

Ким билсин я ҳәзир ғана жаў,
Шарлап тоғай, уйманың үстин,
Таслаған бир минадан өшти-аў,
Тағы бир мәрт пулемет сесги.

Куўылған жоқ душпан аласлап,
Кетип атыр бир уллы урыс.
Киятырмыз қәхәрге лаплап,
Таслап солдат адымын дүрс-дүрс.

1973 ж.

Вячеслав Кузнецов

ПОЛИТРУК ҲАҚҚЫНДА

Мейли кексе бол,
я нәўқыран
Тәғдир артқан жүк жатыр толып...
... Мениң әкем жаўынгер болған.

Өлип кетти Политрук болып.
Ол шок кеўил—

болса атланыс,
Ал саўашта
шегинбес бир ели,
Политрук—
бул нерв

намыс
хәм үлги,
хәм тәғдир сүрени.

Пәтленсе тек полктің күши,
Политрук етпепти қалпал...
Оқ таўсылса

найзаның ушы.
Политрук ол таяр мәттал.
Политрук ҳәмири менен,
Болды,

ал ол тартылды дарға,
Есапласты өмири менен,
Келешектиң тәғдирин қорғап.
Әкем болды хош кеўил,
қатал.

Мәрт,
қорқыныштан қашпайды...

...Политрук—
ескирген сөз, ал—
Сөзликте де дуўшарласпайды.

* * *

Кийген шлем, пилотка каска.
Жигитлерди гезлестирмеймиз...
Ал, Россия умытпас ҳасла.
Сол кәддинде бәрхә еслеймиз.

Олар етти жаслығын пида,
Еслер: дәрья, далаңлық, көлшик
Ал ол жанып кетти танкада,
Тырнағында душпанын женшип.

Найзаласып, жан берди кими,
Душпан траншеяларында.
Жас, баҳадыр тулғалы, тири—
Ҳалатында халық ядында.

Ким ойлапты, урыстан бурын,
Каҳарманлық әлем гезер,—деп,
Шлем, каска, пилоткалардан,
Дийўалдан турып,
Таслайды,—деп отлы нәзерлер!

Еркин Вахидов.

(Өзбек шайыры)

КОСМОСТАҒЫ УЙҚЫ

Сансыз жұлдыз, шексиз космос
Тунғыйық аспан...
Жылт-жылт етер гөззал Шолпан
Мисли жанған шам.
Ай аққудай жүзер көкте
Түнерер ақшам,
Космостың кең қушағында
Жер улы уйқылар.

Таң менен ол жер көксинен
Көкке жөнепти
Аспанның жәзийрасында
Жалғыз түнепти.
Қус жолы:—төсек болайын
Қон,—деп тилепти,
Жер улына төсин дастық—
Етипти дәрхал.

Күни бойы космос гезип
Етипти сайран,
Планеталар сырласып
Калыпты ҳайран.
Шексиз аспан әлемінде
Уйықлап бир майдан,
Тынықсын, сыбырласпанлар,
Ерке жұлдызлар.
Көзин қадап төменде тур
Шын ахыў зары.
Жолларында жаны пида

Сүйикли яры.
Кирпик какпай анасы жүр
Болмай қарары,
Ол—уғқыда,
Кирпигинде Ай нуры ойнар.

Таң атқанша жерди айналып
Етер саяхат
Таң атыўдан жерге қайтар
Саў хәм саламат.
Аспан сырын досларына
Етер баянат.
Хәзир бир уйықлап алсын,
Жақында сәхәр.
Ай дер:—саған хәййиў айтып,
Берейин жырлап,
Жұлдызлар тур:—жанайын—деп
Гәўҳардай парлап,
„Жети ағайын“¹ сақшылыққа
Өзин таярлап
Тур, „уйқысын қорғаймыз“—деп.
Бәри интизар.

Түн қойнында жақты жұлдыз
Тербелер әсте,
Ана—топырақ булдыр-булдыр
Шарк урар пәсте.
Әлўан-әлўан гүл-шұғладан
Жасап гүл дәсте
„Кел !,—дер жеңимпаз улына,
Оң болсын сапар.

Сансыз жұлдыз,...шексиз космос,
Тунғыйық аспан...
Шолпан шоқтай жылтырайды,
Бийпаян ақшам...
Ай ақ қуудай жүзер көкте
Жамалы раўшан,
Космостың кең қушағында
Жер улы уйқылар.

¹ Жети ағайын — „Жети қарақшы“ жұлдызы (аўд.)

IV. ДОС, ТУЎЫСҚАН ҚУШАҒЫ АШЫҚ

Абылхасым Лахути

(Тәжик шайыры)

РАБОЧИЙ ҲАМ ДИЙХАН

Ҳәсирет-маған, қайғы-саған,
Мен-рабочий, сен-дыйхан.
Мәңги маған, бәрхә саған,
Ор қазады шайық, хан.

Болдық муңлас, биз баұырман,
Хәр адымда таландық.
Ашлық-саған, жәбир-маған,
Пайымызға ала алдық.

Қудай, патша,—десе апат
Демек, бизде—ғәзеби.
Маған оннан тек кесепат,
Саған—зыян, азабы.

Қанымызды сорып маза—
Еткенди жой табанда.
Қуртпау демек маған ыза,
Уяғ болар саған да.

Оған қарсы биз жәмлесип,
Апармасақ зор сауаш.
Маған бахығ етпес нәсип,
Саған тәғдир жылымас.

Биз құдиретли күшпиз, инан,
Барлығына биз ийе.
Маған завод болса инам,
Саған суу хәм жер тийер.
Жәбирлеуши тартылады,
Халық судына гүм болып.
Мениң кеулим шарқ урады,
Сен күлесен күн болып.

Биз дәреткен қахарманлық,
Даңқы кетер көп жылға.
Турған жылды қәхәр жанып
Әй, Лахутий сен жырла!

Гамзат Цадаса

МОСКВАЛЫ БИРАДАРҒА

Сениң менен хошласарда, үндемей,
Қарай бердим көзім тоймай алаңлап.
Албырақлап жүріп жүрегимди мен,
Қалдырыппан сол шауқымлы қалада.

Жыллар зымырады хәптедей болып,
Дәрья ақты шықпай кенерасынан.
Хунзақта жасайман. Жұмысқа қолым—
Сирә бір бармады, инанасаң ба?

Жазыуға отырсам—бәри шала, қам,
Қосығым көктеги жұлдыздай салқын.
Қалай мәжилиске қатнаса аламан?
Бір жәрдем берерсең достым, сен бәлким.

Жүрегим қалды ғой Москва бетте,
Соны жиберсоңо почтадан маған.
Үш күннен соң почтальонлар, әлбетте
Мени тауып келер ап-аңсат ғана.

Николай Тихонов

(Рус шайыры)

ЧАЙ ТЕРИҰШИНІҢ ҚОЛЫ

Уллы гүрес майданында ушыраттым
Мен оларды, нағыз мийнет сүйген ер.
Сол майданда жеңіс туғын услап тур.
Өзі колхоз, аты шыққан „миллионер“.

Нәзик қоллар жапырақ үстин торлады,
Ойнағандай құс қанатын еликлеп,
Тек байқадым аппақлығын қоллардың.
Шаққанлығын жазыұ қыйын тәріппеп.

Пианино шерткен қыздың бармағы,
Мәгар, солай ойнар клавишада.
Шертежак бір шер тарқатар наманы
Қарлығаштай төси тийіп ушады.

Жапырақлар тынбай қуяр жауындай,
Шаққан мийнет бөлегендей құрметке.
Жүз қайшы бір қыйғандай-ақ сауылдай-
Жубын үзбей түсіп атыр себетке.

Күннен күйреп жатқан дала қушағы,
Жасыл түбір тайлар менен жайнаған.
Шәпик қоллар чай үстинен ушады,
Қарлығаштай, теңіз үстин шарлаған.

Даңқымыздың қуяшында гезлестім,
Сол қолларға, мийнет пенен шыныққан.
Ферғана шайханасында гезлестім,
Уллы Москвада көріп турыппан.

Вера Инбер

(Рус шайыры)

ӨЗБЕКСТАНДЫ ЕСЛЕҰ

Ялта гөззал апрель бәхәрин,
Жапырақларың, ушлары сүйир.
Гүл доланған нарт шақаларың,
Турғанлары төбеме тийіп.

Шийрин сууың дәрттиң бир еми,
Бир толқыйман ядыма алсам.
Орта Азия, мениң жүрегим,
Умытпайды сени хеш қашан.

Меннен сорап билемен саррас,
Таппайтуғын сирә бир тыным-
Хәрре менен жақын аталас-
Ис тәсилин наўқан құртының.

Адамлардай ислер бирлесип,
Өз максетин ойына алған-
Таслап кетпес (питсин.питпесин),
Кишипейил, сол шын қахарман.

Хасыл жемис—тууылар пилле,
Шыдап, мийнетинен қашпаса,
Орта Азия, турсаң кеуілде,
Умытпаспан сени хеш қашан.

Жүзимзарлык журтқа аяндур,
Мәхәл жетсе жата алмас көп.
Бәхәр келсе: „түргел оян“ дер,
Ол да жууап берип дейди: „Хоп!“

Ләби лала қызынды көрдим,
Бурымын жүр жауырнына таслап
Кеше ғана заводқа кирди.
Қолында бар илимий әспап.

Не деген бул кирпичи тебен!
Қарауына қыйын микроскоп.
„Москвадан сәлем!“ дедим мен,
Деди сонда жууап беріп: „Хоп!“

Тағы қасын үйірди, себеп—
Ұақыты аз, иси көп басқа.
Орта Азия, жүрегім сен деп,
Соғар ядтан шығармас хасла!

Бере алмас айралық қыял
Қадириң қымбат, тұрсын ядымда
Сениң қартан Орта Азия,
Илдириули тұр дийуалымда.

Ғафур Ғулам

КАЗАК ХАЛҚЫНА

Бахыт жүгін тийеген молшылықтың кәрұанын—
Жетеп бизлер жол алдық, қазақ туұысқанларға.
Ғасыл дәстүр басланды, аға-инилик дәураным—
Таралды жер, аспанға, заман, алтын таңларға!

Алтын таңға дегенім-еки халық нийети,
Аспанға деп теңедім; елдің бәлент ығбалын.
Жер дегенім халқымыз, халқымыздың мийнети,
Заман, дедім-келешек коммунизм нурларын.

Барып қайтыу катнасық түсті бүгін аңсатқа,
Ұақыт жетпеу, алыслық бұрын қыйын болса бул.
Жақын болып қалғандай Ташкент пенен Камчатка,
Алма-ата бул-қоңсымыз, Таллин болса қоңсы ауыл.

Совет халқы өзинің жетіскенлік табысын
Саат сайын хабарлап, туұысқанды қууантар.
Пүткіл жәхән қууанып, айтар рахмет, алғысын,
Дослық аўкам гүл жайнап, жұртты өзіне қаратар.

Алар шектик биз бүгін қазақ ағайинлерге;
Жеткеріуге өзбектің сөз хөнерін нағыслап;
Тұры түсер дослықтың жүреклерге, тиллерге,
Бизміз бир бәрқулла хәм шерикпиз табысқа.

Дүнья билер қадириң уллы Ленин атаның,
Бизмізге тең кушақ ашар алтын аймағым.
Тұрыслығың дәлиийиллеп Ленин тәлийматының,
Биз қайтамыз көтерип туұысқанлық байрағын.

БИЗИҢ ҮЙГЕ МИЙМАН БОЛЫҢ ДОСЛАРЫМ.

Сәйир етсең Өзбекстан үлкесін,
Таба аласыз жаныңызға рәхәт.
Қушақ ашып, сизге тұрар нур төсін,
Маған аян-хәр дос егер мирәәт.
Әуел бизге мийман болың досларым.

Ғафур Ғулам ким екенін билесіз.
Өзбекстан туұып өскен мәканым.
Асығынлар, туұры үйге келесіз,
Достан артық не бар дейсиз бақалы?!
Бизиң үйде түнеп өтин досларым.

Ташкент шәхри, уллы Фурхат көшеси;
Мухимийдің бинасындай жайлары.
Тауып келген сендей досың нешшеси;
Тап қасында Бирунийдың майданы.
Ақ пейилим бәрқа ашық, досларым.

Дослар ушын есигимиз ашық тұр,
Хәулимизде мөлдір суұлы булак бар;
Жүз түрлі гүл әтир ийис шашып тұр;
Мен шадыман, десе: үйде қонақ бар.
Шадлығыма ортақ болың досларым.

Әне бағшам сизлер ушын мен еккен,
Мә, алынлар дәсте-дәсте гүл шоғын.
Бәри бар-ау, шафран гүли жоқ әттен,
Жүрегімнен табылар дә бул жоғын.
Бәрин сизге бағышладым досларым.

Эне жайым-гүлзарлықтың арасы,
Атлас төсек, шайы көпшик дәстинде.
Дем алыңлар уяйымды аласлап,
Қандай бахыт сол кууаныш үстінде —
Онбес тилде қосық айтсақ досларым.

Бала-шағам көп, үйіме жарасар,
Олар да шад қонақ болып келсе адам.
Ақлықтарым атасына таласар,
Кәне онда, зер жийекли кесадан,
Бир-бир кеса шай ишейик, досларым.

Хош келипсиз бизің үйди нәзерлеп,
Өмір гүли-бала өскен бул майдан.
Тек айтпаған: „балалы үй-базар“ деп,
Шауқым үшін: „әпиу ет“ деп турмайман,
Себеп бирге шағлаймыз ғой досларым.

Ортаңызда жайыұлы тур дәстурхан,
Оннан жердің сақыйлығын табасыз.
Хұрметтің шын белгиси бул-дуз хәм нан,
Сизлер ушын, алың мийман аласыз —
Жулдыз болып дөгереклеп, досларым.

Дәстурханда мийуелердың түри көп,
Кириңги жоқ, жең, ең шийрин, тазасын.
Жүзим, әнжир... биреуінен бири көп,
Я қауымның көрейік пе мазасын?
Дәслеп ыссы шөректен жең досларым.

Ғөш десеңиз, бәдене хәм қырғауыл,
Қазы-қарта, самса менен нарын бар.
Мынау бөрек, куурылған бар бауыр,
Бир тилегим бәрінен де алыңлар,
Кеуилим сонда бәржай болар, досларым.

Күн нурынан қызғын алған мағызы,
Гүзелерде ашытыұлы мәй-шарап.
Сапырсаңыз мине қырдың қымызы,
Кел ишейік, отырмайық жай қарап.
Гүзелерди бәсатайық, досларым.

Қолы көксінде, шийрин сөзи тилинде,
Мине келди жан зайыбым Мукаррам.

Палау толы бадьясы қолында,
Сизден барлық иззет хәм икрам,
Зийнетін хеш аямайды досларым.

Палаудан соң тырна көзди көк чайым,
Енди қосық ғәзийнесин тинтейік.
Пушкин, Жәмий, Бедил менен Науайым —
Жыр дәрьясы, сөзине мән жүритейік,
Жүреклерге йлхам куйсын, досларым.

Хәр бир кітап үйиміздің қуяшы,
Текшеде тур сизлердің де жазғаның.
Ғафур-заманның Насыраддин хожасы,
Сүйгениңизди оқыңлар. абзалы,
Қулласы бир қолып кетің, досларым.

Тили менен ақ сақаллы шайырдың,
Мирәтим бул, жүрегімде төркини.
Төр сизики кеуилимнің, жайымның,
Қай жақлардан келсеңиз де бир күни,
Бизің үйге мийман болың досларым.

Микола Бажан

(Украин шайыры)

БАҒМАН

(Өзбекстан ҳаққында қосықлардан)

Түңги қуслар шақырысып, шағаллар улып жатар,
Салқын тартқан салмалардың сыңқ-сыңқ күлген дауы-
сы бар.

Шақалары гүмбез янлы кара ағаш қарауытар,
Дәззетли саясын салар өткен-кеткен жолаушыға.
Тут ағаштан түскен шийрин туглар дәм тағ, дейди
бизге,

Қырақөкшил жемислердің ширеси тамар тасларға.
Бир уртламдай салқын суу-ақ ашар еди зейнимизди.
Мохмин ғана жолаушылар жамбаслапты паласларға.

Кең пейил адамлар шығып, изеге етер қонақтарға,
„Әссалам“ деп қабыл алар өзбек, оған тан-жатсынуы,
Салынады шийрин-шекер мийуелер мыс табақтарға,
Қолларға куйылар хәмде куманнан муздай салқын суу,
Хәк нийеттен тәжим етип ақсақал тур, түсиндик биз,
Жүрегине қойды қолын, жыллы сезим уялады.
Хәм ашқылтым сарғылт-жасыл ренли суйық ишимлик-
ти.

Куйып иш деп мират егги бизге курттай пияланы.

Не деген шаққан, кәўметли терийушилер ақ алтынды,
Бәри де көзлерге ысық, жүзи дөнип турар әлұан.
Сол адамлардың сынары алдымызда баба турды,
Гөззаллықтың кумары ол-жерди гүл дөндирген баг-
ман,

Инабатлы, сораўларға ойшыл жуўап берер гейде,
Мақтар жер ийдирген дийханларды аларлықтай мы-
сал,

Волга алмасы, Киевтин колхозы хәққында сөйлеп,
Ол гәпин тамамлар кейин Саадийден айтып тымсал:
„Шаштың хәрбир талы айрым болған менен әззи,
нашар,

Барлығын қосып өргенде шынжырда да болар бек-
кем...”

Сөз жүйесин тапқаннан соң жүрегі де алып ушар,
Уалы мәни жайғасқан бәйит хәўиж алды кем-кем.
Жемиси писип, жетилип, үзилер пайыты келген
Мисли мийуалы дарақтай сылдыр-сылдыр тербеледи.
Тыңлап отыр хәмме сөзге ықылас-ықтықатын берген,
Шийрин сөзди—шайыр, шийрин мийуелерди жер бере-
ди,

Мыс ыдыслар шың-шыңында айтылады бирге тақмақ,
Ол сөйлеп тур, кулақ түрдиқ, түсип тұрғансоң колға
сый,

Бәлент көкирекшилиқ, интизамлы, бар айырықша сал-
мақ,

Колхоз бағына киргендей болды Уллы Фердаусий.
Тус жыршысының қосығы нағыс пенен безелген,
Саадийдың жанлы, терең ойы түсти бабына.
Жаңлап турды бағ Хафыздан мийрас қалған ғаззелден,
Қосық хәк кеўил миймандай кирди колхоз бағына.
Мисли хәўа, ысықлық денениң дир-дири яңды

Ойы болып раўаж алды күдиретли ғарры менен.
Ойлемги топырақ жанланып, мийуалы биг доланды,
Колхозшы күтти хәммени хұрмегтеп бары менен.
Хәм қосығы урқан атты жүзлеген дөс тиллерде,
Пушкин строфаларына Хафыз рубаятына,
Шевченконың сөзлерине ылайықлы дүрлерден—
Алып уйкастырдық дөслық хәм мухәббат отынан.

Ираклий Абашидзе

(Грузин шайыры)

* *

Өширилди өрг. Бул дәслепки емес,
Алға жүрдик басып унталған топырақ;
Лекин сол саўаштан шыққан зарлы сес—
Еситилип тұрғандай зыңылдар кулақ.

Сондай гезде өзиңнен-өзин
Түбине шүмерсең терең ойлардың.
Сонда, жүрегинди бийлеп бир сезим,
Күтерсең саўаштан қайтпағанларды.

Тойларда нешше рет заманластарың
Көз алдына келер, тегине жатпас...
Той жоқ..

Елеслейди қан ағыслары.

Және-Керчь,

Кубань,

Владикавказ.

Тағы да жекпе-жек шыңлар дүгисип,
Жәнжелин даўамлар топ, зеңбиреклер—
Жарадар грузин жағар ыңырсып,
Хәм де күйип қалған кабардиндилер.

Неге,

Түнгі топылыс от-жалынларын

Умыта алмайман елеге шекем?

Хәм қәбирлер ушын қазылған қарым

Үйилген дүмпектен аламан сетем.

Неге қайталанар баяғы ғамгүн,
Жанланар,
Шықпайма ядтан ақыры?—
Кавказ үстіндегі сол қанлы жаңбыр,
Қырық екінші жылғы отлы қапырық?!

Сен табанлысаң хәм шыңлаған мийтин—
Мәлим,
Думан, буршак шыққан алдыннан—
Жарып өтгін аспа сокпақтан, лийкин
Әжелге қасарысып, еркин адымла!

Адымла,
бәрине қатнасығың бар,
Саған өмир болсын алған нәпесин
хәм салып кетсендер кең етип гүзар,
Алыс мәнзиллерге толсын есеси.

Мустай Карим

(Башкурт шайыры)

МЕН—РОССИЯЛЫҚПАН

Рус емеспен лийкин россиялықпан,
Русша еркин сөйлеп, күшли атандым.
Жасыл емен усап өстим тарықпай,
Рус суўларынан мийрим қанды.

Арзыйды, өмиримди мактаныш етсем,
Руслар менен бизин тәғдиримиз бир.
Әулад тамырларын жалғады беккем
Данқ хәм жеңіс пенен өткен төрт әсир.

Дослық хаўазымды тыңлап Москва,
Меннен хабар алды хәр саат, хәр күн.
Бизге өз тәғдин қосты дос киби,
Хәзир рус ағам көтерди данқын.

Рус емеспен лийкин россиялықпан.
Солай қалдым мәңги! Хұжданым, мақтан!
Бес өмир тең келмес, оған қанықпан,
Тәғдирим-хақыйқат өмир, мен хақпан.

Бәрха жолдас болған башкурт хәм рус,
Нан бөлісіп жеген хәм дастурханлас.
Бирге атланысқан лаўласа урыс,
Бул дослықтан беккем дослық та болмас.

Көтерілісши Пугачев хәм Салаўат,
Аға-инилердей қушақласқанда
Рус-туўысқаным, дослық мухаббат—
Сениң жүрегінде толып-тасқанды.

Рус емеспен, лийкин россиялықпан,
Совет перзентимен-бәлент мәртебем.
Бирге жасап, бирге шынларға шыққан—
Рус ағамды бәрха хұрмет етемен.

Көзиме қуяштың нуры орнасқан,
Бәхәрдің танына бөленди руўхым.
Шадлы қосық пенен мәңги жолдаспан,
Жүрегимнен шығар булақтай бурқып.

Куўатлы адамдай күшке ийемен,
Шадлық—көкирегимде, бахыт—уўыста.
Усының бәри ушын сени сүйемен,
Саған миннеттарман рус-туўысқан!

Маза ендирген сен суў хәм наныма,
Сәхрама жан берип, гүлистан егтің,
Халқымды қосып сен халық санына,
Өзге Халықлар менен туўысқан еттің.

Рус емеспен, лийкин россиялықпан,
Солай қалдым мәңги! Хұжданым, мақтан!
Онлап өмирге тен, оған қанықпан
Тәғдирим-хақыйқат өмир, мен хақпан!

Максим Геттуев

(Балкар шайыры).

ДУЗ—НАН

Геүгим түсти.

Гүздің бир күни—

Өтейин деп турған бир мәхәл,

Аўылда биз қалдық иркилип,

Бас кийимди ушыражақ самал.

Клуб алды,

Подольскийли—

Азаматлар усынып дуз-нан

Күтип алды.

Доска бас ийди.

Хүрмет-иззет көрсеттик биз хәм.

Хәүл толы тығыз—

Жайласыпты,

Сыйып тур зордан.

Сәл алдырақ шығынқырап бир қыз,

Тәжим етти.

Наны бар қолда.

Ысық кеуилин ашар,

Маған жақын,

Маған қарындас,

Жигитимиз оннан қалыспай,

Кууаныштан толып-тасып тур—

Бул ушырасыу шадлы күниндей.

Ол да жақын,

Кеуили ашық тур,

Сезинемен тап өз инимдей.

Суўyta алмас қараңғылық хеш—

Порсылдатып жабылған нанды.

Әлпешлейди қоллар мийнегкеш.

Самал тынды.

Кеше жанланды.

Мейли,

Болсын өткелли жоллар:

Булт түнерсин,

Кеули қабармас.

Лийкин,

Дослык нурына толар,—

Жүреклер.

Булыт оны жаба алмас!

Гез келсе кол жолда, егерде

Тикке өтип кетемиз,

Жазда—

Өткен яцлы шық түскен жерден,

Хәм күлкимиз кетпейди жүзден,

Сөнбейди ол.

Бәримиз ырза,

Биз тайынбыз етиўге ннам—

Күлкимизди.

Кеулимиз таза,

Кешимиз жақты,

Көгис түр аспан.

Салқынлық жоқ,

Жок қараңғылық,

Қосықларда зың-зыңлап ушқан—

Бар гулзар,

Бар таўдан жаңғырық,,

Не деген кең мениң елим бар,

Шын дослыкка хеш дақ дарымас.

Не деген көп аға,

Иним бар,

Не деген көп апа,

Қарындас!

Евгений Евтушенко

(Рус шайыры.)

МЕНИҢ ТБИЛИСИЙИМ

Тбилисиге бир гөззаллық жарасқан,

Онда: өтмиш, бүгінги күн қалалас.

Инди, минди, ператчинди¹ делинсе,

Мтацминде көз жас ағар мениңше.

¹ Бесік жырынан, аударыўға келмейди.

Бир сапары тамды мениң де жасым—,
Сол ыдысқа, бийкар кетпес ықыласым.

Байланысы үзілмеген ў акыттың—
Тбилиси—дауыл, тынышлық тахты.

Қарабаханада сақланар мәртлик,
Ол қыйралса да мызғымаў шәртли.

Муқыятлы, қурттай ғана вагон бар,
Көзге түспес оны айдаушы адам бар.

Ғарры шынар, жапырағы тур тербеліп,
Сен данасан, мисли Карачехели.

Галактион кел деп ымлар астарлы,
Тбилисиде Пушкин менен Пастернак.

Әй шәхәрім, пуўы шықса хинкальдың,¹
Үйимдей сеземен, сен унап қалдың.

Бахыт деймен, өлгеннен соң, тилегим—
Болыў сениң көйлеңкен хәм бөлегін.

Тбилисиге бир гөззаллық жарасқан,
Бул шәхәрге жулдыз күліп қарасқан.

Тбилиси көзге ысық көринген,
Мегзес Сан—Франциско, Афины, Римге.

Ески тбилисли адамдай бәрін,
Түринен таныйман көпир, тасларын.

Бир келип-кеткен биледи хал жайын,
Тбилисиден кетиў қыйын хәрдайым.

Сәл умытсаң жүрегің бир тартқандай.
Кашоэттың хрусталы батқандай.

„Қус жолы“ турса егер бәрха жаңғырып,
Исенемен, бул шәхәр де мәңгилик.

¹ Хинкаль—грузиннің миллий аўкаты.

Мумин Қаноат

(Тәжик шайыры)

ТУҰЫСҚАНЛЫҚ ТОЛҚЫНЫ

Сен әскерий шинель кийинип,
Кеткен күннен баслап жоқ тақат.
Дийдарынды еслеп, сүйинип,
Умытадым бир күн, бир саат.
Енди мен де болдым азамат,
Жолдасларым қасына тартар.
Мойнымдағы қарыз—аманат—
Әжағамды таппағым дәркар.

Бауырман аға, уксар сыйқымыз.
Жүрисимиз, минез-құлқымыз.

Хақ нийеттен мен ізлеп қайттым,
Украинаның бәрін аралап.
Мыңлап үйдің қапысын қақтым.
Қәбирлерге бардым шамалап.
Жазыуларды қулпытастағы.
Тез-тез оқып, сөзин ядладым.
Лийкин гезлестирдим басқаны,
Әжағамнан дәрек таппадым.

Қәдирдан аға, уксар сыйқымыз,
Жүрисимиз, минез-құлқымыз.

Бирак мени кешириң сизлер,
Айыбым емес я бийғамлығым.
Ағам емес тапқаным ізлеп,
Өз елимнің туұысқанлығы.
Мен дослықты—садық, хақыйқат,
Сездим жақын кеуілден шынтлап.
Әлипайымлық, меҳир, мухаббат.
Жүрегиме урды толқынлап.

Туұысқан аға, уқсас сыйқымыз,
Жүрисимиз, минез-құлқымыз.

Фазу Алиева

(Авар шайыры)

КЕҢ ПЕЙИЛ ҮЙ

Ядымда ески бир дана нәсият.
Жолың түсип ғайры елатқа магар,
Барсан жағ аўылға, сонда ҳақыйқат—
Бийтаныс үйге сен бармағын дәркар.
Сонда шығып гурса кеўилли сеслер,
Яки еситилсе нәресте дауысы
Сол үйге кир...
Бир күн үйимнен шетлеп
Кеттим, маған таныс жерлерден алыс.

Қыс айлары еди, Сибирь қаласы,
Әтирап қар, жүриў де машақат хәтте.
Үн ярымы, ал мен қалдым адасып,
Аяздан зынылдар сымлар бәленгте.
Үргин үрнп қалған кең көшелерде,
Көзден жас парлатар қәхәрли самал.
Хаяллар күлкисн шықпас ҳешжерден,
Тым-тырыс, жоқтай я жылаған бала.

Сонда, әйнек алдын гүлге безеген
Қактым бир әпиуайы үйдн қапысын.
Кәтелеспеппен, ол жыллы жүз бенен
Күтип алды мени, мисли танысым...

Кимнің жүреги нәс хәм болса суўық,
Үлди өсире алмас хәм бармас жууық.

Нуруй Байрамов

(Түркмен шайыры)

ҚАРАҒАЙЛАР МЕНИҢ БАҒЫМДА

Әжайып қарағай өсти бағымда,
Москваның турғандайман қасында.

Шыжғырған ыссыға, салқын— жағымлы—
Хауасын өзгерткен
Мәрглик, расында!

Жасап атыр шыдам берип қуяшка,
Төрт тәрәпнң кум, жәзийра көрннер.
Тамырлары жер түбине ушласқан,
Шақасынан туқымлары төгилген.

Қуяш әптаб,
Жанып тұрар акшамы,
Әтирапты мыс қайнаған қум басар.
Шыдайды ол,
Хәммеге ортақ аспаны,
Түркпен бауыртары менен бир жасар.

Қарағай хәм бизнң таңлар болған сән,
Самалы бар.
Топырағы бир дарақ.
Жерге көрик, жан ендирип турғансаң,
Мениң жерим бәринен де гөззаллырақ!

Жалт-жулт егкен слұыты бар ийинде,
Аязтан да сорықпас Сибирь орманы.
Мысал солдат-жасыл постын киңинген,
Ол, бағымның болды жанлы қорғаны.

Николай Палькин

(Рус шайыры)

РАЙНИС ҚАРАҒАЙЛАРЫ

Көзимизге бұрыннан таныс—
Қарағайлар, бирден сезбейсең,
Ойлап турып өтмишген алыс—
Бизге жеткен соларма?— дейсең.

Қарап турып егесен хәйес.
Сездиргендей сырлы мәнисин,
Қосық болар гүйілдеген сес.
Хәм жылт етер ойы Райнистің.

Жасыл дүнья кушаққа алып,
Турсам да мен кулағым шынлап,
Көп нәрсени көремен анык,
Көп нәрсени турыппан тыңлат.

V. ГӨЗЗАЛЛЫҚ ХӘМ МУХАББАТ ӨМИР ЖОЛДАСЫ

А. С. Пушкин

ҚЫСҚЫ КЕШ

Даўылдан көк геўгим тартып,
Қуйыннан қар бурқырар,
Гә хайўандай улып жатып,
Гә бөбектей шырқырар
І өне қостың қамысындай,
Гә ызынлап жыр табар,
Гә түнлеткен жолаўшыдай,
Тереземизди қағар.

Ылашығымыз өрим-өрим
Хәм қайғылы, хәм гүнгирт,
Әйнек алдында кемпирим,
Отырсаң неге жым-жырт?
Я достым, жалықтырды ма
Даўыл гүўлеп, қырсығып?
Я сени буйықтырды ма
Ғыр айланған уршығың?

Мулайым дос, кел ишейик,
Аянышлы-ау жаслык шақ.
Кесе кәне? Бер, ишейик,
Дәрт тарқайды шалқысақ.
Көгершіндей көл таманда
Жүрген қосық айт маған.
Қыз усап айт, таң азда—
Суу алмаға катнаған.

Дауылдан көк геүгим тартып,
Қуйыннан қар бурқырар.
Гә хайуандай улып жатып,
Гә бөбектей шырқырар.
Мулайым дос кел ишейик,
Аянышлы-ау жаслык шақ.
Кесе кәне? Бер, ишейик.
Дәрт тарқайды шалқысақ.

1825-ж.

СОНЕТ ҲАҚҚЫНДА СОНЕТ

Катал Данте жактырмады сонетти.
Мухаббатын куйды оған Петрарка.
Оны суйди дөретиуши Макбетти,
Камозна муын берипти бәрхә.

Ҳазир де ол шайырларды етти бәнт,
Ворсвортка сонет болды бир курал.
Аулағында ойнақы нур, тәбият,
Кәлеминде сәулеленди идеал.

Таврида тауының ғыр етегинде,
Литва жыршысы өз ойын демде—
Шекленген сонетте егип тур баян.

Қызлар келтире алмай оның әтирин,
Шамасы, өлшемин Дельвиг ұмытқан,
Кәйисетли қосықтың гекзамерин.

1830-жыл.

1. КАРА ОРАЙПЕК

(Мәдәһан қосығы)

Қара орайпекке қағасам ессиз,
Қайғы жүрегимди ништердей тести.

Жеңіл ойлайтуғын жаслык шағымда,
Мен бир грек қызын суйдим жанымдай.

Гөззал қыз аймалап, кушағын жайды,
Лекин, көп узамай қоршады қайғы.

Бир сапары үйге шақырдым мийман,
Бир еврей келди де: делі:— „Сиз бийғам—

Отырсыз дослар менен курып зыяпаг,
Грек қызың болса етти қыянат.“

Оған тилла бердим хәм нәлет айттым,
Қулымды шақыртып, ерглеттим атты,

Шыға жүйрик атғы шаптым, аян ис,
Жүрегимнен шықпас саза-аяныш!

Оның босағасынан атладым, кирдим,
Көзим гүңгирт тартты, лал болып турдым.

Жалғыз өзим бардым шетки бөлмеге
Бир әрмен ол қызды бузып үлгерген.

Көзим жер көрмеді, жанлады тыйык...
Жауыз үлгермеді ол қызды сүйіп.

Аякка тапладым бассыз тулғаны,
Үнсиз қарап турдым қызға тулланып.

Ядымда аккан қан жатырған турпат...
Өлди грек қызы, елди мухаббат.

Қара орайпегин алдым басынан,
Қанлы қанжарымды сыпырдым соған.

Ымырт жабылыўдан кулым абайлап,
Олардың денесин атты Дунайға.

Соннан соң кызды сүймедим қайтып,
Соннан кеўилли түн көрмедим қайтып.

Қара орайпекке қарасам ессиз,
Қайғы жүрегимди ништердей тести.

1820-жыл.

КАЛМАК ҚЫЗЫНА

Қалмак кызы, хош бол жаным!
Питпеди көп нийетлерим.
Күттим талай сәхра таның,
Тартқан жоқ хеш үйбетлерим.
Қара үйиң болды ысық.
Мурның жалпақ, маңлайың дөң,
Көзің болса сира қысық,
Французша билмейсең дым.
Балтырыңды қынамайсан,
Шай ишкенде англичанша,
Майдалап нан туұрамайсан.
Сен—Марды айтып мактанбайсан,
Шекспирди құрмет егип.
Ойға шүмип, ядка алмайсаң.
Ойнамайсаң жыйналыста...
Сапар шегемен алыска.
Не күш екен мәжбүр еткен?
Болғаныңша атты ертлеп,
Турдым балқып хәм хәз етип,

Ақыл-хуушымды бәнт етти...
Сахрайы көркиң нәзерин.
Дослар! Бәри бир емес пе?
Жаның хәз етсе түбинде?
Жарқылдаған залда болыў,
Мәслик етиў яки қоныў—
Сахрайының қара үйинде?

1825-жыл.

СЕЗИНИЎ

Булт төбемде шүйилди тағы,
Турған ўақта тынышлық байлеп.
Күншил тәғдир бәле тырнағын—
Салып маған, етежақ хийле...
Сақлайынба жеркениш оған?
Жарылқаған тайсалыў, кимди?..
Жумсаынба, байрағым болған,
Шыдамлық хәм қайсарлығымды?

Булағайлы өмир кеширип,
Даўыл күтип турыппан қалыс:
Мүмкин, болсадағы кешигип
Аман қалған табарман жағыс...
Айралық бар, таркамас шерим,
Сездим, келер қәуипли саат.
Қысыў ушын қолыңнан, пери,
Сонғы рет асықтым саған.

Эй перийзат, мұлайым, муңлы,
Кешир деп сен, маған сыбырлап.
Қайғыға бат, көз қарасынды—
Мейли түсир, мәйли туўрыла.
Сениң мени хәрўақ еслеўиң,
Болар жанымның орнына жан.
Жаслық шақтың келер күнлери,
Үмит, ғайрат, мақғаныш, маған.

1827-жыл.

Абдулла Тоқай

(Татар шайыры)

ЖАН

Ұйым шек, тынышсызлан, өрген бирде суўыт, жан,
Татқанға сүйкимлисеп сонда, кеўил жибит жан.

Әр күн дүнья ушын сениң мийўа бермегин дәркар,
Мийўаң писпес, өзегинде түсипти ғой құрт, жан!

Рухландыр хэм тураклы бэл, нык бола бил жартастай,
Тэгдир менен гүрестин сен, колында тур гилг, жан.

Шайырдың пәк жүрегине куяш бэлып жууап бер,
Бурынлары түн перделеп турған күнди, умыт жан.

Талпынасаң бәлент гәзлеп, кәдирлисең бәринен,
Ушкынып турған шырпынып, әрманыңды жууыт, жан.

Қанатыңды кер, бийикке ушатугын пайытың,
Тууылғаннан шыңға жетиу болды әрман, үмит, жан.

Хак ниетте жасадым, сен кутқарасаң бәледен,
Тик жарда турсам сес бердин, жүрегимди жылыт, жан.

Түсин: бизге ләззетлениу жок, егер сен болмасаң,
Азап сени сақтап келди, баспасын деп, булыт жан!

1903-жыл

БОЛМАСА

Ким саған баха береді, биреулер ғамгун болмаса,
Гүл назланып, тербегилмес, бүлбили хәр күн болмаса.

Барлық айналардан шайыр жүрегі дәл айна, инан,
Айна дәл көрсетпес ышқы толы хүснің болмаса.

Ләйлини мактар ма әлем, ол да саҳраның бир гүли,
Дәстандағы айтылғандай, қасында Мажнун болмаса.

Як! Көркінди теңемеспен гөззаллық кудайына,
Егер шайыр саған қосық жазып, кулық болмаса.

Сергей Есенин

Минекей кеш. Жалтылдар шық.
Түскен крапиваға
Жол бойында турман жалғыз.
Сүйенип мәжнун талға.

Бизиң жайдың төбесине
Ай ақ нурын төгіп тур.
Бир жаклардан бүлбилердің,
Сайрағаны келип тур.

Қыста жаксы отырыуға,
Пеш жыллысын тайыңлар,
Гилдимаң шамларға усап,
Зецирейип тур қайыңлар.

Дәрьяның арғы жағында
Бизге жақын бар ауыл.
Тоқылдатып қояр хәр уак.
Уйқысырап қарауыл.

1910-ж.

Қыс ызыңлап—хәйиулейди,
Қалың тоғай да гүулейди,
Қарағайдың сестинен.
Сағынышың салып сыртқа,
Ушып баратыр жат журтқа
Ақша булыг жер үстинен.

Ал далада үргин үрер,
Жипектей гилем төселер,
Сул-сууық екен әттең.
Шымшықлар да жуғырласып,
Жетимлердей сыбырласып,
Сығалап тур әйнектен.

Шаршаған хәм ашырқаған,
Палапанлар қызыл шақа,
Тығылысып гурыпты.
Боран болса кутырышып,
Тумлы-тусқа хуулеп урып,
Қатты ашыу қылып тур.

Үргин үріп, қарлар ушар,
Палапанлар буйғысар,
Терезеде муз хәм қар.

Хәм олардың түслерине,
Күлимлеген куяш енер,
Хәм де гөззал нәубәхәр

1910-ж.

Тақат ете алмасты келген яры,
Таң-жигитин күтер бар әнжам менен.

Бәхәр сүйген менен гүлдер додағын,
Мұхаббат сыйқырлы мәйдей әжептур.
Өшип, мәңги кетсе гүлленіу шағын,
Мұхаббат суу менен пайдай қажетдур.

Саған бир гүл бағышладым,
Жүрегиңнен алғысладым,
Саған керек пе гүлзар?
Ол да сеники ал, дилбар!

Аспан ушын тутыу Айды—
Қажет емес, қурып лузак.
Қушағында шарықлайды
Тутқын болып, онысыз-ақ.

Жалғыз—кай уақытта да жалғыз, биреу,
Екеуі—жалғызға тийкар хәм гиреу.

Муўса Жәлил

(татар шайыры)

БУЛАҚ

„Сылдыр-сылдыр“
Сөйлер булак,
Тынышлыққа
Еситилер алыстан.
Ал, қасында
Узын жапырақ
Қамыс болса,
Тербетилип, қайысқан.

Жырлар булак:
„Сылдыр-сылдыр“
Маған келсен,
Ылай, топырақ таслама.

Хәмде суудан,
Салқын, мөлдир
Уртлап көр—
Сууымнан, тек ыласлама“

Тау басында
Косық айтар,
Оннан барып
Колхозшы суу ишеди.
Жолаушылар,
Ат сууғарар,
Хәм сай кешип,
Алыс жолға түседі.

„Сылдыр-сылдыр“
Бизің булак
Ағып атыр,
Қуяш онша қыздырмас.
Бизің отряд,
Дем алажак,
„Сылдыр-сылдыр“
Ол қосығын тындырмас.

Николай Тихонов

ШАНЖАР ӨТКЕЛИ

Абхазия аспанында, бәлентте— Шанжар өткели.
Жолаушы бир уақлар түсип хәлекке
Турған көп келип.
Ол жерлерге, түнде жүріу қәуипли—
Апарар соқпақ.
Өткел үстин гүңгирт думан жауып тур,
Хәм ағар булақ.
Көзге бирден тасланбайды елеусыз,
Жолдан шеткері.
Сауаш орны болған дейди, теңеусыз,
Шанжар өткели.

Усы жерден душпан Грузияға

Гезлесип от, кәхәрли тас қыяға,

Усы жерден қулапты көп зеңбирек

Усы жерден альпинистлер ер жүрек,

Қыя таслар мүтәж адам өтсин, деп,

Бүгинлиги көгис аспан көксинде

Ол жерлерге, түнде жүриў қәўипли—

Өткел үстин гүңгирт думан жаўып тур,

Сол өткелге түскен бүркит саясы,

Тас қыснақта болған қанлы саўашты

Өгежақ болған,

Түсипти қолға,

Ылдыйға қарай,

Өтипти талай,

Жатты буйығы

Шанжар бийи

Апарар соқпан

Хәм ағар була

Тарийх тербетер

Бизге еслетер

БУЛАҚЛАР

Душетада бизлер жүрмиз,
Күн төбеде ғыжлап тур.
Хәрўақ сорып алчаны биз,
Жағаладық булақты.

Қызғыш тартып, дөнип мың түр.
Жүреклерди тербентип,
Ағып атыр—сыңғыр-сыңғыр,
Таўдың перзенти.

Шапқылайды төмен қарап.
Саған гәпин тыңлатар.
Әлипайымлық пенен ғана
Әпиўайы гәп айтар.

Шыдамлылық сақлап ғана,
Ағып атыр жалынлап...
...Душетадағы қассапхана
Тап сол жерге салынған.

Ғафур Ғулам

/Өзбек шайыры/

ҚАҒАЗ

Әй қағазым, саған карап сүйсинип,
Не деп жырлаўдың таппадым қыйсынын,
Сени еслемиз Мукаррамға қарасам,
Қәсийетинде ақ Меруерттей сай сынын.

Жука жүзин—мөлдир көздің аппағы,
Қарашық—сөз дизбекленип жатқаны,
Саған жазған хәр қосығым мазмунлы,
Илхам берип тарт кеўлимди, тарт тағы.

Жаз—дегендей сықырлайсаң бул сестин,
Сениң достың—сиз устасы, бир өстин,
Ийне менен қудық қазыў мәртлик ис,
Мен баҳадыр, сен—майданы гүрестин.

Ақ көксинде бар ышқымды бағышлап,
Қойсам деймен ҳинжи менен нағыслап.

Ахмад Надми Хасми

ЫШҚЫ СЕЗИМЛЕРИ

ДУМАНЛЫҚТАҒЫ ШАҚМАҚ

Арқырап аққан булақтың таслағына тайып кеттин,
Уу толы гүзенди сындырып, өзинше бир айып еттин,
Өзинде бир жалт етти де өкинишин шақмақ янлы,
Өкин бирден сескендин-аў көзлерин думанланды.

КӨЛ ЖАҒАСЫНДАҒЫ ЖИГИТ

Мекке етпе оны әй қыз, қызықсынып қарай берме,
Алтырып алсаң гүзенди кет, қайтқаның жүдә болар.

Ықырында турмадың, енди оған жолай көрме,
Еркектің көз жасын көриў, нашар ушын гүна болар.

БУЛАҚ БАСЫНДАҒЫ УШЫРАСЫҰ

Ийиндеги гүзеде суў шайпалып кетти ай жанан,
Өте бердің хәтте маған тасламай көз қыйығын да.
Ал, булақтың тамшылары мисли сыйқырлы жылан,
Жылыслады бу әлемди инкар еткен ыйығында!

АЙДЫҢ ТӘЖИМ ЕТИҰИ

Жапырақларын малындырып жолыңа дейин,
Төгіп тур Ай гүмис шербетин,
Хәм қайғырып сүйген яңлы төмен еңкейип,
Сениң табанларың тийген жер бетин.

Хәттеки Ай—Қаншайым да хұрметин ушын,
Үн шығармай еткенде тәжим,
Ренжіп, саған кеткен сәтсиз мийнетим ушын—
Шалғаным нес ууайым сазын?!

СЫР

Өскен күннің бар дүньясы—өзинсен,
Қосығымның мәргиясы—өзинсен,
Бәлким журтка айғалмаған қыпсалап—
Жүрегимнің купыясы—өзинсен!

Бул қандай сыр, қай мәни,
Ким айталар бир жууап?
Нурын төксе Май таны,
Шық күлимлер, гүл жылап?!

ЖҮРЕК ТУҢҒУЙЫҒЫ

Жапымыздың сығын ашқысы келип,
Ким ышқы қосығын жазбады дейсен,
Мұхаббаттың дәмин татқысы келип,
Жан түпкирин тиітип, қазбады дейсең.

Теңиздей тынымсыз қайнаұытлар жан,
Сирә сыр аштық па бир аңсақ болып?!

Расында мұхаббат түбинен маржан—
Терип атыр жүрек бақаншақ болып.

СЕНИҢ КӨЗЛЕРИҢ

Еки шыңыраў тигилер,
Бирде зәхәр, бирде мәй.
Гә жулдыздай күлимлер,
Гә жарқылдар найзағай!

БӘХӘР ДӘРТИ

Бахыт беремен деп, қылаңлар бәхәр,
Оттай қызғыш лала инамлар бәхәр,
Лекин гүл жүрекке жанасыў менен,
Саған тағы да бир дәрт ғамлар, бәхәр!

КЕТТИҢ ДЕ...

Жаснап тур еле қызғалдақ, от болып бирақ жаныў жоқ,
Хош ийис еле барқ урар, оннан хеш бийхуш болыў жоқ,
Қыйрылып бақпай кеттин де әлемнің түри өзгерди,
Қарасаң бағлар әжайып, сонда да гүл-гүл дөңиў жоқ!

ГҮМИС КҮЛКИ

Қуўаты күшлиликтен, жақтысы пәтли болып,
Сымындай лампочканың, жарқ етип күйип кеткен
Ұақ жаным сақлай алмай қалдым ғой дәртли болып,
Күлкинің гүмис нурын—жүректі сүйип өткен.

Аалы Тоқамбаев

... БАРЛЫҚ ЖҮРЕК

Ұақыт зырлар, ҳарлап өмир тасқыны,
Алыслайды хәммениң де жас күни,
Қайсар жүрек сунқар болып талпынар,
Бул тәбият қоймағансоң тас қылып,

Кәүметине куп жарасар бой ғанаң,
Сениң менен заўықлы кеш—тої маған,
Яратқанға мен рыйза емеспен,
Сени маған жүрек етип қоймаған.

Минут санап ўақыт зымырап ушқынар,
Биз усап ҳәр жүректің де ышқы бар,
Өкинишлер—өшпей қалған қоламта,
Муҳаббат—от, қай ўақта да ушқынлар!

АҚ ЖУЛДЫЗ

Көкте жүрсем кәлеңкемди куўалар,
Бәнт етердей жүрегимди дуўалар,
Ақ жұлдызым әтирапымда жүргендей,
Ақ шалғышы булдыр-булдыр шубалар.

Жилўа етип гәде таслап билегин,
Сөйлегендей: баян етер тилегин,
“Сүйген ярым женис пенен келегөр,
Жүрегине жапсырылсын жүрегим”.

Женис пенен қайтсақ елге биз аман,
Қушағыма сонда қыссам ырзаман.
Тек түсимде қол усласып жүрип,—Ал
Оянғанда жоқлығыңа ызаман.

ҮШ ҚОСЫҚ

* * *

Ўақыт зымырап кос қанатын сермелей,
Нәзик қыял кеўилге йош себелей,
Бул тәбият шынар жасын адамға—
Берермеди, қысқа етип шенемей.
Жүз жаста да бетке түскен әжим жок,
Жигит болсақ ғаррылықты елемей,
Сонда да биз өмиримизди азсынып,
Назырқанып деймиз, әжел келмегей,
Мейли ўақыт зымырасын илгери,
Жақты өмир ада болмас тилегей,
Гүрес пенен женип шықсақ зор бахыт,
Толқынларды қыйып өткен кемедей.

* * *

Ай нурында қысқы түн,
Айран төгип қойғандай.
Таў, тоғай, жер хәз етип,
Ұйқылап атыр оянбай.

Кәдди дүзиў ғаррыдай,
Зенирейеди қарағай.
Қар жамылған жас тәрек,
Ақ тон кийген баладай.

* * *

Әлемнің сырын билсе де,
Зерден кийим кийсе де,
Аспанда жұлдыз аралап,
Кеме етип Айды минсе де,
Бахытқа тоймас адамзат!

Турмыстың палын татса да,
Қызыққа жалғыз батса да,
Наўқыран шағын узатып,
Қартайып жалғыз жатса да,
Өмирге тоймас адамзат!

Ийпинде әжел турса да,
Шойырылып қанат сынса да,
Димарсыз жүрек қансырап,
Жер көрмей көзи тынса да,
Ұмитке тоймас адамзат!

Андрей Лупан

/Молдаван шайыры/

САҚЛАН!

Рахмет, хәммемизди асыраған нанға,
Ренжиймиз-аў биреў жеп хәм патаслар.
Гейде гез келемиз пасық, наданға.
Қайдан шығады екен бундай нақаслар?

Сақыймыз, биз баймыз көз жетпес, шексиз,
Оннан татысады харам тамақлар.
Еки жүзли ипас, арсыз хәм бетсиз,
Хәрқыйлы тәсилхор, жаман, ақмақлар,

Ашынып сорасамыз бир-биримизден:
Неге үндемейсең? Инсабы жоқ па?
Деймиз де шыға алмай пикиримизден,
Үй-машкала менен қаламыз тоқтап.

Ур оны маңлайдан! Қашыўға шетлеп—
Ҳақың жоқ, тығылыўға астына бүктиң.
Хәм бүркениш етип нақылды еплеп—
Бөтенге аударып кетиўге жүкти.

Қурған дузак, ғыбат сөзинен қорықпа,
Батпақлықта—күшли, эзи—бәлентте.
Жәдигөй күлкисинен жаныңды қорықла,
Оның мақтауынан сақлан, дәме етпе!

Жабысқақ пәнжели қушағынан қорық,
Сени ипас етер, сол болар сыйың.
Оңай күлимсирер ысықлығы жоқ,
Лекин, салған дағын көтериў қыйын.

Сақ бол—ол кәўипли зәхәрли ништер,
Жағымпазланады болып дос адам.
Хызметинен бас тарт, еркиңе күш бер,
Оннан, тислегени артық, тасадан!

Қайсын Қулыев

/Балкар шайыры/

СЕГИЗЛИКЛЕР

1.

Кос айдадым, солдат болдым хәм шайыр,
Азап көрдим, жедим талай пушайман.

Қыялыма: бул дүньяда аркайын—
Он мың жылды жасағанға усайман.
Жұмыс күтер, алданамаң сағымға,
Қосықты хәм жазып атырғандайман.
Қыялыма: мен анамның алдында,
Кеше ғана ойнап отырғандайман.

2.

“Бала жылап өсер”, деген нақыл бар.
Бирақ, мен еситип қалсам сол сесті—
Бирден жүрегіме түсер қапылғыр.
Мисли: таулар саза берип, гүңирести...
Ядымда: урыстың салдары женшип,
Қан жутқан балалар, өртенген табан.
Еситсем баланың жылаған сестин,
Аспан жылағандай сезилер маған!

3

Тойда қосық айтар шадлы уллары—
Қуғаныш ойнайды ана көзінде.
Өлигин әкелер жақын дослары—
Қайғы ғам парлайды ана көзінде.

Ананың көзінде—гүзги сарғайыў.
Ананың көзінде турар гүл бәхәр!
Көрсем жер жүзінде қуғаныш, қайғы—
Ананың көзлерин көрдим сол мәхәл!

4

Ядыма аламан тәўир күнлерди
Ойнап қосық айтқан хәр бир тойымды,
Ядыма аламан аўыр күнлерди.
Сениң дийдарың хәм қолыңды.

Ядыма аламан тәўир күнлерди,
Шарапқа липлеген тойдың кесесин.
Ядыма аламан аўыр күнлерди,
Анамды хәм таулар тиркесин!

Абу аль—Қасым Саадали

/Альжир шайыры/

ТАҰ БЕТТЕН ХАТ

Хатты оқығанда көзлериң талып,
Аяғыңның асты теңселди.
Жүрегіне ништер яңлы қадалып,
Зарпы өтип, басты еңсеңди.

Қанлы урыстың шақмағы бир жарқылдап,
Сол ұақ саған қымбат өшти—өмир!
Қәпелімде тым-тырыслық болды тап,
Үйдің иши болды сес—семир.

Дизен қалт—қалт етти айрылып халдан,
Қара жерде отыра кеттің:
„Ол өлген жоқ, тири, өлгени жалған!“
Деп сен ойларыңды тербеттін.

„Көрисемиз тағы, дедің—оны хеш—
Ирке алмайды қаслық, бәлелер...“
Сол ұақ көз алдында жалтылдап елес,
Қулағына бир дыбыс келер:

„Жан сүйікшим, мени ізлеп налынба;
Енди саған мени көрмек жоқ,
Мүмкин изим қалар тау соқпағында,
Лекин оған қайтып келмек жоқ!“

Ядлар кедра мени еслеп шуұласып,
Жулдыз жоқлар ақшам аспаннан.
Ал мен жердің қыйыршық тек бир тасы,
Мәңги оған араласқанман.

Маған аян, мәңги топыраққа енип—
кеттім,
Ұақыт ғыр—ғыр айланар
Жүрегім егилген тухымдай өнип,
Көгеріп хәм гүл болып жайнаар.

Степан Шипачев

/Рус шайыры/

ИНАН ДИЛБАРЫМ

Инан дилбарым, тәғдирим аян,
Оған жәмлескен бахыт пенен гам,
Өмир машқаласы өтирик айттырар,
Лекин, қосығымда айтпастан жалған.

Терезеден үйге қарауымызға
Бир үңілсек тәғдир—сарайымызға
Билиу, кимнің бұрын өлерин хаслы—
Жазылмаған бизің талайымызға.

Әзелден бир тилек ушласқан таңға,
Нәлин тиктим дәслең ушрасқан таңда,
Маған деген ышқың жасасын деймен,
Мен бул дүнья менен хошласқан сон да!

Зулфия

/Өзбек шайыры/

БӘХӘР

Аспан ашық, көк-көмбек рен,
Көринбес булыт дүркини,
Көз алдымда пүткіл әлем,
Жайнап-жаснар хәр күни.

Тағы жасыл дөнер дала,
Раушанласар бағлықлар.
Сәхрада қып-қызыл лала—
Айланар гүлзарлыққа.

Тынышлықта гүлlep турған,
Бинапшалар сыбырлар:
Бәхәр келди—деп,—кулпырған,
Бүлбүллер оны жырлар.

Кууаныш нурынан сэхэр,—
Кызгын агып, жайнасар.
Гүллер инамлап нәубэхэр,
Гүлде бүлбил сайрасар.

Куяш таўға нәзер таслап,
Мөлт-мөлт етти сәрхәуыз.
Көздиң нурын тартып сэхра,
Сап мийнег алды хәуиж.

Жер бэхәрден илхамланар,
Атызга—әйне мәхәл.
Атызга шықты дийқанлар,
Жүзлерин желпир самал.

Кызлар шықты далаларға,
Кууанысты жер бетер.
Мисли нәзик лалалардай,
Жүреклерди тербетер.

Кандай рәхәт, алтын күнди—
Карсы алыў, кеўлин жайнар,
Кызлар отырған руиңде
Тракторлар жер айдар.

Дем алар тангы салқыннан,
Мың-мынлаған гия, гүл.
Гүллейди барлық тири жан,
Күдирет шығар сирә—бул.

Гүл үстине дөнер гүллер,
Тәбият—рәхәт, нағыз.
Буны көрип кеўилленер,
Аксакаллы атамыз.

Мың күбылар көкшил аспан,
Доланар дала, алап.
Кандай жақсы, жаўдырасқан—
Гүллерди терсең таңлап.

Адам бэхәрде жәсарар,
Бэхәрден алар нәхәр,

Келешек ол—күлип қарар
Түүесилмес нәубэхәр.

Расул Гамзатов

/Дағыстан шайыры/

БЕС ДӘРҰАЗА

Кетер болсаң алысқа я шет жерге,
Я үйиңе қайтсаң жакын жуўықтан.
Ата-мәкан дәрғайына жеткенде—
Бир иркилип өтиўди ҳеш умытпа.

Бирде узын, бирде қысқа саялар,
Бирде пәслеў, бирде шексиз бәлентлик.
Күндиз бенен түнди турған даралап—
Думанда сен иркил,
етпе өжетлик!

Сапар шеккен, самал турып онынан,
Әй жолаўшы, ойға шүмген жолшыбай,
Жаяўмысаң, атлымысаң жолыңнан—
От шыкса тур,
отқа табыныўшыдай.

Узақ жоллар жүрген таў арасында,
Алыслықты жалғастырған жақынға.
Жыллар яңлы аққан суўдың қасында—
Иркилип өт, әй бирадар,
мақул ма?!

Алға нәзер тасла, ойлап, қыстанба,
Гә дүзиў, гә ийрекленер соқпағын
Хәм жол боиындағы кәбиристанда—
Өтип кетпей, аза тутып,
тоқтағыл.

Самал ғана есип турған ызыңлап,
Өз шабысын ирке алмайды далаңда.
Кәраматлы усы бес дәрұазадан—
Бир иркилмей өтип болмас, адамға.

Алим Көшеков

/Кабардин шайыры/

САЛАМАТЛЫҚ ТИЛЕЙМЕН

Хабарластым хәммеге деп:—эссалам!
Эссалам! бул—сөзлердин ең ағласы.
Қатал дүнья қушағында жасаған—
Хәр өмирдин саламатлық шуғласы.

Эссалам!—гүл өсиргенге миасип,
Адам жанын сақлағанға, эссалам!
Жердин тыныш жасауы ушын жаны ашып—
Ислеп, тыным таппағанға,—эссалам!

Эссалам!—Әй, гүлlep турған бағ-бағша,
Жапырақларын мийўа менен малынсын.
Курттай бала ала алғандай қол созса,
Мийўасы сырғып, жерге шекем салынсын.

Эссалам көл, дәрья, салқын булақлар!
Тынық суў ол—молшылықтың айнасы.
Не жанғысы келсе жансын турақлап—
Ошақларда, қазанларым қайнасын.

Алмаларым, саў болыңлар, сән берин,
Жаўқылдасын писип турың, таў болып,
Саў болыңлар жупар ийис дәнлерим.
Шелеклерде турған сүтлер, саў болың!

Эссалам сиз, жаўын менен шақмақлар
Күни-түни өссин, дийқан егиси.
Ашылсын гүл, өссин, жасыл жапырақлар,
Көздин жаўын алған палыз жемиси.

Сәлем Қуяш! Эссалам сен узақ күн—
Жасаў ушын саўға еткен маған нур!
Уйкас қатар эссалаўма әлейкум!
Бәриңизге рахмет! Алғыс саған, нур!

Биз саў болсақ көрик берип жәхәнға,
Жумыс ислеп, шадланарсаң бетер сен.
Саўлық тиле ҳақ нийетли адамға,
Сонда ғана мақсетинге жетерсең!

Адам Шогенцуков

/Кабардин шайыры/

ЕКИ СОНЕТ

I

Жулдыз, әсте лыплап қызарған шоқтай—
Түнекти төседі, лекин нуры пәс.
Жылт—жылт еткен менен жалынлап оттай—
Күндей лаплап, таңды ағарта алмас.

Қаранғыға қарсы, болса да бийхал,
Түнек пенен гүрес етип тур даўам;
Жулдыз билер, жерде биреулер барха—
Сөнбес ушқынынан аларын илхам!

Қуяш болып жерде нур шашпаса да,
Таң болып ағарып, жақпаса да шам,
Жулдызлар жаркылдар, қалған тасада—
Адам, жол тапсын деп адасқан ақшам.

Саўға ете алмасаң күн отын егер—
Ғеш болмаса түнге жулдыз нурын бер!

2.

Туўылдым, жасадым қарлы таўларда,
Көрмедім тәбиятта қардан ақ затты.
Көзди шағылыстырып түскен нурлардан,
Қубылып, шадлыққа бөлер жан—жақты.

Жасыл далаңлықтан ләззет алғанман,
Рәхәтленди денем таў сайы ақса.
Бергенин думанда нурдың әлўан рең—
Көрдим жулдызлардың жымыңын ақшам.

Қатты тәсірлендим рең хәм нурлардан...
Лекин мың кубылған фейерверклер—
Гүңгирт тартар, егер болмаса адам,
Адамсыз жансыз сол нурлар, көриклер.

Адамсыз,—реңсиз көк суў хәм ақ қарың,
Тек адам сезеди гөззаллық барың!

Муўса Ғалий.

/Башкурт шайыры/

ТЕҢИЗГЕ

Тынышлық хәм шаўқымың ой қозғайды,
Көкирегимди күдиретіңе шүмпилдет.
Көк реңкиңди көзиме бер,
тозбайды,
Тереңлигинди жаныма инам ет!

Жүзип-жүзип шаршағанда шайқалтып,
Маған өткер сабырсызлық қылғанды.
Алайын мен суўда жүзсе Ай қалқып,
Сақыйлығың менен журтты таң қалдыр.

Тербе мени!
Ойна, гүрес, тиксинбе,
Туңғыш келдим жийегиңе жекке мен,
Тамшы жырлар толқыныңның үстінде,
Қуслар болса еркін ушар төп-төмен.

Шаў-шаў етип жатырсаң...
Мен қанатлы—
Қуслар усап жете аламан дийдима.
Бирақ сениң толқыныңнан хайбатлы,
Сескенбеймен,
Тиймейсең ғой зейнине?

Жат емессең өтмишиңди ядласам,
Әуладыма әйіемнен-ақ таныссаң,
Ол заманда қара түтін қапласа.
Хәзир үстиң жарқылдаған жарық шам!

Тынышлық хәм шаўқымыңды алайын,
Көкирегимди нурың менен шүмпилдет!
Көк реңкиңди көзиме бер,
Қарайын!
Тереңлигинди жаныма инам ет!

ИШПЕ ВИНОНЫ

Сен виноны ишпе, бол сен минайым,
Асық, айып етпе қыстағанымды
Қымыз толы мына тостағанымды,
Тауысып бер, гүлгүн тартсын шырайың.

Қара қабақтағы турған қымызға,
Ойнайды, көпиршип, бурқып, тулланып.
Тыңла, кобыз сести шығар ыңыранып,
Сыңсып шертилип тур Қуұрай—сыбызғы.

Кобызға қымыздың үни қосылып,
Оннан тууылады сақыйлық руұхы.
Сәл-пәл мәс боларсаң, көзинде күлкі.
Кеуилинди тастырып, турар йош урып.

Тамырыннан өтип турғандай жалын,
Толтыр тостағанды, тағыда қуйсын!
...Мениң топырағымның рең хәм ийиси,
Өз күдирети менен тастырап қаның.

Ол енді бүркіттей парлап, айбынбай,
Сәхра кеңислиги үстінде ушар.
Үйір-үйір жылқы көзине түсер,
Жайылып жүрген ол тау баурайына.

Руұхланыушылықтың жалыны хөктем.
Женип шығар соң да ушқынған қымыз.
Себеп, мийрас еткен ата-бабамыз,—
Мәртлик өсимликтен, қымызға өткен.

Бирден өкшесине дарыйды қызғын,
Хәм шыдамай түсер сол ўақ ойынға,
Отлы жигер пайда болар бойында,
Ол шың бәлентлиги, кеңлиги дүздің!

Шөлден кеппеу ушын кейин аңқамыз,
Көтер тостағанды, бийлесин йошқын,
Сен виноны ишпе, қымыз иш достым,
Онда жасырынған шынлық бар нағыз!?

ӨЗ ТАҰЛАРЫМ

Мен ҳаққында дослар, қайғымаң,
Жалғыз тауға жоллансам егер.
Ҳақыйқаттай адам айбынған—
Қатал көзине қададым нәзер.

Тынлап көрсем тауларды уйып,
Еситемен өтмиш сазасын.
Ақ бултларды ат етип минип,
Аралайман таулар дүньясын.

... Нәпес алар тау.
Тамырында—
Адам қаны соғып тур тынбай.
(Сауаш болған жанбауырында),
Шақмақ салар жартасқа таңба.

Таң сәхәрде яки кешқурын,
Тауға шықсам қыялым гезер:
Халқым бәлент тәгдирден
Бүгин—
Қаланған бир тауларға мегзер!

Бес жулдыздай бәркулла ядлан,
Қақ айрылды алдында түнек.
Қандай нурлы хәм кәраматсаң,
Сезер, бәрин перзентлик жүрек!

Киятырман.
Дығырық, сокпак,
Алысларда булдырар тик жар.
Тауға жалғыз жоллансам хеш ўақ—
Мени ойлап, қайғырмаң, зинҳар!

Қатты наўқасландым,
Жаттым шыйралып.

Күндиз хошым болмай,
Түнде қыйналып.

Әне, черемуха
Гүли жайнаған,
Терезе ашық тур,
Тәсирсиз маған.

Бир сапары, қысқан
Бийтаплық өшти.
Келди қулағыма
Достымның сесті.

Жағымлы бир нама
Шалып тур курай.
Барлық сезимлерім
Хәз етти, ҳай-ҳай!

Жан курайым мениң,
Қамыс сыбызғым.
Халық жүрегинен
Сен алдың қызғын.

Ал, ана—жеримнің
Жүрегі саған—
Күдиретли күш берип,
Мәңги сыйлаған.

Достым курай шертип.
Мен ләззет алдым,
Хәлсиреген жаным
Қайта жанланды.

Көз алдымда жатғы
Шексиз далаңлық.
Черемуха гүли
Кетти доланып.

Көрдим Орал тауын
Бийик дөңлерди.
Күн нурынан дөнген
Айдын көллерди.

Мен ҡайта тирилдим,
Кирди шырайым.
Башкурт сыбызғысы—
Жаным курайым!

* * *

Көзлери мұлайым сууын, ал, тынла,
Жүрегимди аштым сениң әлдында!
Куудың палапанын генжетайымдай
Алдыма алыўға бәрха тайынман.

Бул сөз сизлерге де болар тийисли:
Бәхәрги далалар,
Жупар ийислер,

Тоғайлар,
Бәхәрги шыққа малынған,
Көллер,
Кешки нурдан жатқан жалынлап.

Булақлар,
Сынғырлап ақсын сууларын,
Шақырсам келиңлер ушып, кууларым!

Тоғай,
Кушақлаўды мени умытпаң,
Сизлерге жүректи ашып турыппан!

Хамит ЕРҒАЛИЕВ

(Казак шайыры)

С А А Т Ы М

Кашан көрсем саатым,
Жоқ жумыстан тынарын—
Соқпасаң болмас тақатың,
Сен жүректің сыңары!

Кысқа күнде қырық саат,
Кунығамаң жумысқа,

Шырамнан алып урықсат,
Аламан гейде тыныспа.

Оянсам тайын ақ қағаз.
Көлемнің түспес сәл тауы.
Болады гейде—бәхәр, жаз,
Қосығымның арқауы.

Бар әлемди гүзетти,
Күн кәдирин түн билип.
Алады екен гезекти,
Олар хәрўак тынығып.

Жүрек пенен тек саат,
Сап болғанша тынбайды.
Ұакыт болса шапқан ат!
Қайталанбай зырлайды.

Тириликте сол саат,
Кәтемди де дүзетти.
Сол саатта бир ноқат,
Мың айланып, жүз өтти.

Түүесилмес өмириң,
Ноқат өшпей гөнермес.
Бәхәр болып кеуилим,
Бултласса да түнермес.

Ә Т К Ә Н Ш Е К

Елпи самал, жазғы самал мақпалдай,
Жаслық шағым—жақты жулдыз жаққандай,
Айлы түнде тепкенинде әткөншек,
Хәз етерсең жүрегинде дәрт қазмай!

Жаслық дәуран жалынлы,
Тербете бер жанымды.
Самал керек жас жанға,
Ушыр, ушыр аспанға!

Қанат байлап әрманымда йошаман,
Қосық айтып самалға үн қосаман,

Пәк адамның мухаббаты маған деп,
Хәр таңымды қушағыма қыса алған.

Жаслык дәуран жалынды,
Тербеге гөр жанымды,
Самал керек жас жанға,
Ушыр, ушыр аспанға!

Қадыр Мырзалиев

(Қазақ шайыры)

Мухаббатқа мин тағыўға ҳақың жоқ,
Актарылсам жүрек кернер дәртим көп,
Сен — тамызық,
Өше бердиң тутатып,
Мен тоғайман,
Жана бердим өртинде.

Жүрегімди тек дәрт болып түйрейсең,
Жалын болып алыссын деп үрлейсең.
Тутатқан соң неге бирге жанбайсаң,
Өрт қойғансоң неге бирге күймейсең?

* * *

Ышкы жырын жазалмай,
Жүрсең, жүрек ғайтармыш.
Сен кәдимгі найзағай,
Ал, меи жасын қайтарғыш!

Периза Оңғарсыноза

(Қазақ шайырасы)

Ү М И Т

Түнилгенде,
Жан қыйналған пайытта,
Көкирегінди үмит пенен байытқан —
Маңлайыңды сыйпайтуғын елиң бар,
Елиң барда —

Жанынды нур кернейди,
Жүректі жыр тербейди.
Куўанышлы қосықларын: күл дейди,
Сол шағымда мун, ҳәсиретлер күнлейди.

Баладай ҳақ, ақ пейилли адамлар —
Жасап турса, тарлық етпес далам бар.
Дала барда —
Кеңликке талпынасан,
Ерликке талпынасан,
Талпынасаң әрманыңа алдағы,
Нык тутарсаң исенимди қолдағы,
Жасап турған әдалатлы жан барда,
Үмит барда — талпындырған таңларға,
Достың кеўилин жылытып,
Қастың кеўилин суўытып,
Төгиледи куўанышлы жырларым,
Нурын сеўер айдындарым қырларым.

Мәдина Кулкун

(Әзербайжан шайыры)

ХИЖРАН ЖЫЛА ДЕЙДИ, ДИЙДАР КҮЛ ДЕЙДИ

Теңизде сейил етсе адам бой жазар,
Жүрек жеккеликтен болды биймаза,
Жерден хәм суўлардан көлден бир саза,
Булт жыла деди, теңиз күл деди.

Гә таскынлап буркып, гә тыныш ақтым,
Отлы шакмак киби бултларда шақтым,
Бир көриў дәртинен жолларға бақтым,
Хижран күлме деди, дийдар күл деди.

Хадал нийет пенен көрдим қол-қанат,
Биймәни кетпеди өткен хәр саат,
Хикметли кітаптар айтты рәўияғ,
Бири билме деди, бири бил деди.
Хәр сапар тыңладым жүректің сөзин,
Бийледи толқыған куўаныш сезим.

Бултта шақмақ шақты қалдырып изин,
Қуяш жайма деди, бултар сел деди,
Ҳижран күлме деди, дийдар күл деди.

Фикрет Садык

(Әзербайжан шайыры)

НАН

Әй қызғыш көз нурым, кеуілге қонар,
Гүрен түс реңкиңе боя дүньяны,
Сен болмасаң жерде әрманлар солар,
Нан ол мениң бахтым. Хәжет нур яңлы.

Топырактың гәуҳары, қуяштың нуры,
Булыт көз жасы саған қосылып өнген.
Сеннен нәрленбесем аяқтан турып,
Нәзер таслар ма едим шөлге, шәменге?!

Шырұанның, Муғанның берекетисен,
Сен магер қалыпсаң Зардуштын мийрас.
Бир ууыс мәрүарид сауға егиссе,
Алмайман бир ууыс бийдайға турмас.

Сахра, шәменлерим саған жайылып,
Сениң менен гөззал бәрқулла Ұаған.
Базы биреулерди достан айырып,
Душпан есигинде телмиртеди нан.

Буудайдың тамыры жерден нәр алған,
Сүйеніп айланыр саған бул жер де.
Қәстерлеп сақлайды сени хәр адам,
Қәстерлеп сақлайсаң хәркимди сен де.

Отка байланыстырады Прәметейди,
Инсаният тунғыш дәретипти нан.
От жерге келіпти Олимптен дейди,
Нанды тапқан экән ана—топырақтан.

Ел нанына жаттай қарамау керек,
Бийхуула жасауға нан желинбейди.

Таулардан асырар бир тислем шөрек,
Тууылған топырактың құдирети, дейди.

* * *

Бир теңизди жүзіп өтер едим
Бир лала термек ушын.
Бир тауды бузып өтер едим,
Бир булақ көрмек ушын.

Бир думанлы дүньяны жүзер едим,
Бир тауға минбек ушын.
Бир галактиканы гезер едим,
Қуяшты сүймек ушын!

Фикрет Гоча

(Әзербайжан шайыры)

ДҮНЬЯ ХӘМ ЖАСАҰҒА ХӘҮЕСЛИК

Тәғдирден бир өмир тийди пайыма,
Оннан нешше жаз хәм нешше қыс алдым.
Шөл хәм шәмензардың кийдим сарпайын,
Булытлардан қар, жауын, мол табыс алдым.

Мен алыс қуяштың нурларын емдим,
Көзимде шақмақтың ушқыны жанды.
Ол да лазым емиш, боранды жеңдим,
Жүрегімде, руұхымда тасқын оянды.

Өмир қолымдасаң, маған садықсаң,
Маған ядыгерсең өз атым киби.
Зауқыма бөленсең сен де алықсаң,
Гүллерге безендиң әуладым киби.

Жулдызлар койнына тынбай ушаман,
Галактика саған купия сауал.
Жабық қапыларын өзим ашаман,
Дейсең: өмирди сен жасадың хадал!

Бул жолда өлсем де мен эрмансызбан,
Лекин үрейимди базда басар ғам.
Эй, өмир, себеби мен хабарсызбан,
Не дейди әуладлар-ертеңги адам?!

Олар меннен кейин дөрөри ҳақдур,
Руўхы меннен гөззал, меннен ақыллы.
Олардың ҳәр сөзи мың бир китапдур,
Мазмунлы, шырайлы, баҳалы, қунлы.

Ол заман эжайып әлем, нур-дала,
Жасар пәк муҳаббат, ҳүжданлы зурьяд.
Ол заман гөнермес алтын жылнама,
Оған да ылайық қойылар бир ат.

Өлмесем, сол дәуир менен көрисер едим,
Салар, едим ядқа сап эрманымды,
Ким билсин, көзге мен бир түсер едим,
Таза бәлким, сүйип қалар ески жанымды.

Сайда Зуннунова

(Өзбек шайырасы)

БӘХӘР ҚОСЫҒЫ

Бәхәр ме бағларға парша жамылтқан,
Шөлге бийнәпше хәм шәшмә дарытқан,
Пәрўазы аспан хәм айда қалыққан,
Бәхәр ме бәхәр ме—сыбырлар желлер,
Бәхәр ме, бәхәр ме?—деп сорар еллер,
Яқ деймен бул азат инсан мийнети.

Бул не, жапырақлардың сыбырлысы ма,
Көлдеги қуслардың жуғырлысы ма,
Туңғыш ышқы ләззети я усы ма,
Бул не өзи, бул не?—сыбырлар желлер,
Бул не өзи, бул не,—деп сорар еллер,
Яқ деймен бул тынышлықтың құдирети.

Көкте сәулеленген жұлдыз шатнаскан,
Шырақларға толы бул нурлы аспан,

Куяшлы күндизден кем емес, ҳаслан!—
Десип, сыбырласар жапырақлар, желлер,
Яқ, деймен, жолдаслар, туўысқан, еллер,
Бул инсан ақылының көрик, зийнети.

Көзиме күлимлер жер, аспан, таңлар,
Мийўесин қәстерлеп, күледі бағлар.
Күледі туўысқан, дос, бирәдарлар,
Күледі қадирдан халықлар, еллер,
Бар болсын, тынбасын, ойнақы желлер,
Бар болсын мийнеттиң бахыт, рәхәти.

Хаўаға тарапғы бир жупар ийис,
Палаў демленген той болыўы тийис,
Қайдан деп, —бул қосық, күлки, бул мейлис
Сыбырлар жапырақлар, сыбырлар желлер,
Еситиң туўысқан, жолдаслар, еллер,
Бул—азат қызлардың шадлы қосығы.

Жүректи тербетер эжайып бир ҳал,
Ерик гүллериндей нәзик хәм абзал,
Тиришиликтең ағла, өмирдей гөззал,
Сонлықтан жырлаған жипектең желлер,
Еситиң, қадирдан дослар хәм еллер,
Сонлықтан мен нур өмирдин ашығы.

* * *

Гейде тәбияттың көркине балқып,
Алысларға нәзер таслайсаң, барлап.
Реңлер жиұлаланаң кеўлинди тартып,
Реңлер мың кубылып, жанады парлап.

Гөззаллық сыр кийип түрли липастан,
Таўлар думанлардан кийер пәренже.
Эжайып көринер хаўа, суў, аспан,
Эжайып көринер анаў, турған жер.

Көриўге қумартып, кеўлиң бийкарлап,
Эзийим, сабыр ет, кетпе менменсип,
Әуел аяғыңның астына қара,
Кетпедиң бе екен бир гүлди басып?..

Муўса Яқып

(Әзербайжан шайыры)

ТАҰДАН ТЫНЫС АЛАР АЙДЫН КЕШЕЛЕР

Олар неликтең де қарды бүркенип,
Кешти қарсы алады түсиўден ымырт.
Геўгим түсиў менен уйқы бир келип,
Шыңлар қызғыш тартар, жартаслар гүңгирт.
Қараңғылық әтирапқа төселер,
Таўлар тыныс алар айдын кешелер.

Бирден қараңғылық зүлмети кирип,
Карлы таў шыңлары қалар торланып.
Думан—пәренжесин найзағай жыртып,
Жалаңаш қалдырар таслы қорғанын.
Сайлар қараңғыда—нурлы көшелер,
Таўлар тыныс алар айдын кешелер.

Пүткил көк жийекти алып қара дәу
Созылар жер атлы кус төсегине.
Селт егпестен жатар уйқылы-ояў,
Ким қол тийдиреди таўлар себине?
Бәлким оған уйқы тәбият берер,
Таўлар тыныс алар айдын кешелер.

Я айға, я жылға есапласпайды,
Ұақыт өтер сирә қайтып, таспайды,
Көлдің султанлығы, жердің ханлығы,
Дүньяның ең уллы арқайынлығы—
Онда бар.
Бийпәрўа жатыр деп ойлан,
Дер едим: бәлапат тас уйқылап атыр,
Лекин, гөззал дәрья ты нымсыз ойнар.

Бир сулыў көринис бастан-аяққа,
Ең узын денедур енген топыраққа.
Таўсылмас уйқыға кеткен берилип,
Топырақтың ең нәхән тулғасы жатыр.

Жасыл баўрайлардың, таў көллериниң,
Қыялы-жартаслы үлкеси жатыр.

Оянбас мың мәрте шаўқым салғанда,
Үстинде топ атып мейли қаша, төс.
Бир таңғы уйқыда оянбағанда,
Бул мәңги уйқыдан оянар ма ҳеш?!
*

Бул шийрин уйқыға кетип хәуесим,
Еринип, жатыўды қәлеймен мен де.
Бул шексиз уйқының оңына несип—
Киши уйқылардан татамыз емге.
Инан, ериншеклик бәле деселер..
Таўлар тыныс алар айдын көшелер.

* * *

Ләйлеклердин сән-шәўкети бос қалар,
Бәхәр келип, жаз келип хәм қыс қалар,
Гүлзарлықта ошақ жанып, тас қалар,
Бул дүньяның қара тасы өзгермес.

Ол ошақ па, қозы жанбай сөнгенсоң,
Ол күнлер ме терисине дөнген соң,
Ғам шекпегил кеўлим, күлип келгенсоң,
Бул дүньяның қара тасы өзгермес.

Не ашықлар сүйгенине қосылар,
Нешше нартлар бүртик жарып, ашылар,
Мың бәхәрдің алтын нуры шашыар,
Бул дүньяның қара тасы өзгермес.

Артымда қалмаса атым я изим,
Тасқынланып шалқар болмас теңизим,
Меннен мухаббатты үзсең әзийзим,
Бул дүньяның қара тасы өзгермес.

Хәр сапары шок мәнилер сезбесем,
Қолларымды нур дийдардан үзбесем.
Шыдап бағып, сабыр әйлеп төзбесем,
Бул дүньяның қара тасы өзгермес.

Еркин Вахидов

(Өзбек шайыры)

БАҒЫШЛАҰ

Қанатында жупар ийс
Гүлге ингизар—
Хәррелер пал тынбай излеп
Гезеди гүлзар.

Гүлден гүлге коньп, ушар
Нәўбетпе нәўбет.
Гүллер оған мирәәтлеп
Усынар шербет.

Пал жыйнаўшы хәррелер ҳеш
Шаршаўды билмес.
Мағызы жок гүлден кашар
Көзине илмес.

Таң сәхәрден иске кумбыл
Шәменлер гезер.
Ол, қағал хәм қырағы көз
Сақшыға мегзер.

Мен де гезип шәменлерди
Пал алып келдим.
Жазған қосық жырларымды
Дәл алып келдим.

Кел оқыўшым қабыл әйле
Ләбимдәдур—пал.
Бул—гүлзардың хош ийисли
Гүлидур гөззал.

Хаўазында заўық ойнаған
Бүлбил нигарың,
Таңның шығына жуўынған
Гүллер жупарың—

Қосығымның қанатында
Алып келгенмен.
Рубабымның пердесин де
Салып келгенмен.

Қабыл еткіл қәдирданым
Әзиз оқыўшым.
Хүкимине мен тайынман,—
Сен мениң сыншым.

МАЙ ЖЫРЫ

Май—бәхәр қызының
Бой жеткен шағы,
Оның әжеп наз-ыу,
Жилуалары бар.
Басында гүл шенбер
Гүлзар кушағы,
Шәменде бүлбили—
Шайдалары бар.
Мақпал көйлегинин
Гүлден түймеси,
Жүзінде әлұан нур—
Шапақлары бар.
Сүмбил шашын малып
Жуўған сийнесин,
Зулпын әтирлеген
Булақлары бар.

Айгып ада болмас
Бәхәр тәрийпин,
Ғасыл липас кийсе
Гөззалдур дүнья,
Аспан хәйес етип
Маўыты көркін,
Сыйпап еркелетер
Зулпынан—зыя.
Мен де бағ аралап
Сәйир етип бир дем,
Қалалар ишинде
Көсилгим келер.
Май, бәхәр хаққында
Жыр жазып мен де

Хош ҳаёз бўлбилге
Қосылғым келер:

„Бәхәр келер қайга-қайга,
Май— қайта-қайта,
Шайырларда шаршамайды
Жыр айта-айта,

Ызғыған қосық,
Оннан да көп
„Бәхәр“, „Жаз“, хәм „Май“,
Булар жыр арқауы
Кетесең йошып.
Мен енди жазбай
Тақатым бар ма?!

Гүлзарларға жетеклер бәхәр,
Лала терип берейин,—деп—
Етеклеп бәхәр.
Қанша жазсаң да
Аз,—деп турса Май,
Жаз,—деп турса Май,
Боларма жазбай?!

Нәубәхәр айланып келсе,
Май қайта келер,
Жаңа қосық алып, йошлы
Жыр айта келер.

Қанша бәхәр көрген болсам,
Усы жасқаша,
Хәр жылдың бәхәри басқа,
Биз хәм басқаша.

Май—бәхәр қызының
Бой жеткен шағы,
Оның әжеп наз-ыуу,
Жилуалары бар.
Басында гүл шеңбер
Гүлзар кушағы,
Шәменде бүлбили,—
Шайдалары бар.

МАЗМУНЫ

I. Азатлықтың бәлент лапызы

Александр Сергеевич Пушкин	3
Туткын	4
В. Ф. Раевскийге	4
Михаил Юревич Лермонтов	4
Желком	5
Абдулла Тоқай	6
Досларға бир ауыз сөз	7
Әй кәлем	8
Кетпеймиз	8
Гүзги ызғырық	9
Қара күнлер	9
Коста Хетагуров	10
Дабыл	10
Хәсирет	11
Жарлының қосығы	11
Ұәсиәт	11
Мен өлимнен қорықпайман	11
Ахмад Надми Касми	11
Жаңа өмир	11
Бахыт деген қайда екен	12
Әй яратқан	12
Лахор хәм Анга	12
Пабло Неруда	12
Рекаберрен Чили атасы	13
Жарлылық	13
Алексей Сурков	14
Еки солдат ҳаққында баллада	18
Керманшахтың жоллары	20
Леонард Коса	21
Журт айтады	21
Зулфат	21
Излеңиз	23
Ахмад Сулайман Аль—Ахмад	24
Үмит қосығы	24
Әзиз Әбдираззак	25
Қайнар булақ	26
Жанузак Хожабергенев	26
Сок дауыл	26
Федор Моргуи	26
Сүүрет	26

II. Ленин ҳам Октябрь—ығбал куяшы

Сергей Есенин	
Жер капитаны	28
Суораманья Бхарати.	
Жаңа Россия	31
Гамзат Цадаса.	
Ленин	33
Назым Хикмет.	
Петроград 1917	34
Сергей Михалков.	
Партия билет	38
Бимал Чандра.	
Оның исми мәңги шамшырақ	38
Акоп Акопян.	
Ленин мәңги тири	40
Рафаэль Альберти.	
Октябрь	40
Сулайман Рустам.	
Бизин сүйикли устазымыз	41
Алесь Звонак	
Ленин ҳақында станслар	43
Тоҳто.	
Октябрь революциясы	44
Зденко Штамбук.	
Ленин (Советлер)	45
Мухаммед Салек Бахр Аль—Улюм.	
Ленин ҳақында қосық	47
Гауссу Диавара.	
Ленин	49
Вячеслав Кузнецов	
Лениннің көзи	50
Қақабай Ильясов	
Орақ	51

III. Адамзат жүрегінде—Советлер ели

Сергей Есенин	
Бийжағдайлау Ай нуры түсіп	53
Муўса Жәлил	
Жұлдызлар	54
Гамзат Цадаса	
Рабочий ҳақында қосық	56
Максим Рыльский	
Мениң Ұатаным	57
Ғафур Ғулам	
Әмиў	59
Август	61
Аалы Тоқамбаев	
Москва туўралы ой	62
Максим Танк	

Жүрек ыссылығы	63
Абдурахман Аль—Хамиси	
Мениң шәхәримде Гагарин	64
Муўса Ғалый	
Төбенде парлап тур жұлдыз, Садаўат	68
Жаўын куйып тур	68
Эй Ұатаным	69
Маро Маркарьян	
Ұатаным	70
Ғафар Мырзаев	
Таслар әпсанасы	71
Гиссардағы үй	72
Әдип Маликов	
Он бир каска	72
Қайда жиберсең де	73
Автографлар	74
Тасшы	75
Фикрет Гоча	
Жасайман	75
Булат Рафиков	
Москвада	76
Қадыр Мырзалыев	
Қабат-қабат	77
Сүйин Қапаев	
Халқым	78
Абдужаппар Каххари	
Сауаш қарсаңындағы Москва	78
Вячеслав Кузнецов	
Политрук ҳақында	80
Кийген шлем пилотка, каска	81
Еркин Вахидов	
Көсмостағы уйқы	82

IV. Дос, туўысқан қушағы ашық

Абылхасым Лахути	
Рабочий ҳәм дыйхан.	84
Гамзат Цадаса	
Москвадағы бирадарға	85
Николай Тихонов	
Чай теріўшиниң қолы	86
Вера Инбер	
Өзбекстанды еслеў	87
Ғафур Ғулам	
казак халқына	88
Бизин үйге мийман болың досларым	89
Миколо Бажан	
Бағман	91
Ираклий Абашидзе	
Өширилди өрт	93
Мустай Карим	
Мен—Россиялықпан	94
Максим Геттуев	

Дуз-нан	93
Евгений Евтушенко	97
Мениң Тбилисийим	99
Мумин Каноат	100
Тууыскандык толқыны	100
Фазу Алиева	100
Көң пейил үй	100
Нурый Байрамов	100
Карагайлар мениң бағымда	101
Николай Палькин	101
Райнис карагайлары	101

V. Гөззаллык хэм мухаббат—өмир жолдасы

Александр Сергеевич Пушкин	103
Қысқы кеш	104
Сонет хаккында сонет	105
Қара орайпек	106
Қалмақ қызына	107
Сезиниү	107
Абдулла Тоқай	107
Жан	108
Болмаса	108
Сергей Есенин	108
Минкей кеш	109
Қыс ызынлап хәйиүлейди	110
Рабиндранат Тагор	111
Китабий сөзлер	112
Мухаббат қатарлары	113
Мууса Жәлид	114
Булак	115
Николай Тихонов	116
Шанжар өткелі	117
Булақлар	118
Ғафур Ғулам	118
Қағаз	119
Ахмад Надми Касми	120
Ышқы сезімлері	121
Аалы Тоқамбаев	122
Барлық жүрек	123
Ақ жұлдыз	123
Үш қосық	123
Андрей Лупан	123
Сақлан	123
Қайсын Құлыев	123
Сегізликлер	123
Абу аль—Касым Саадали	123
Тау беттен хат	123
Степан Шипачев	123
Инан дилбарым	123
Зульфия	123
Бәхәр	123
Расул Гамзатов	123

Бес дәрүаза	125
Алим Кошекков	126
Саламатлык тилеймен	127
Адам Шогенцуков	128
Еки сонет	129
Мууса Ғалый	130
Теңизге	130
Ишпе виноны	132
Өз тауларым	132
Қатты науқасландым	132
Көзлері мұлайым	132
Хамит Ергалиев	132
Саатым	133
Өткөншек	134
Қадыр Мырзалыев	134
Мухаббатқа мин тағыуға хақың жоқ	134
Периза Оңғарсынова	134
Үміт	134
Мадина Құлқун	134
Хижран жыла дейди, дийдар күл дейди	135
Фикрет Садық	136
Нан	137
Бір теңизди жүзип өтер едим	137
Фикрет Гоча	137
Дүнья хэм жасауға хәуеслик	137
Сайда Зуннунова	138
Бәхәр қосығы	139
Гейде тәбияттың көркіне балқып	139
Мууса Яқып	140
Таулар тыныс алар айдын кешелер	141
Дәйлеклердің сән-шәукеті	141
Еркин Вахидов	142
Бағышлау	143
Май жыры	143

На каракалпакском языке

Коллектив авторов

ОТ СЕРДЦА К СЕРДЦУ

Стихи

Издательство „Каракалпакстан“

Нукус—1983

Аўдарған МАРАТ ҚАРАБАЕВ

ИБ №2014

Редакторы *Каримов К*
Художник *С. Ембергенов*
Худ редакторы *К. Нәжимов*.
Тех редакторы *Н. Султамуратов*.
Корректоры *А. Әбдираманова*

Териуге берилген ўақыты 18/II 1983. Басыўға рухсат етилген ўақыты 15/III 1983. қағаз форматы 84х108 ¹/₃₂ көлеми 4,75 баспа табак 7,98 шәртли баспа табак, 6,0 есап баспа табак.
Тиражы 3000. Баҳасы 70 т. Заказ № 559 „Қарақалпақстан“ Саспасы.
742000 Нөкис қаласы, К. Маркс көшеси, 9

ККАССР Баспа, полиграфия хәм китап саўдасы ислери бойынша Мәмлекетлик Комитетиниң „Правда“ ның 50 жыллығы атындағы Нөкис полиграфкомбинаты. 742000. Нөкис қаласы, К. Маркс көшеси 9